

ARGIA

1982-Otsaila 14 -XLVgarren urtea 923 zenbakia 75pezt



UNIBERSITATEA *euskaraz?*

- * Trikuharnik Balere Bakaikoani elkarriaketa
- * Jausoro
- * J. L. Davant

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

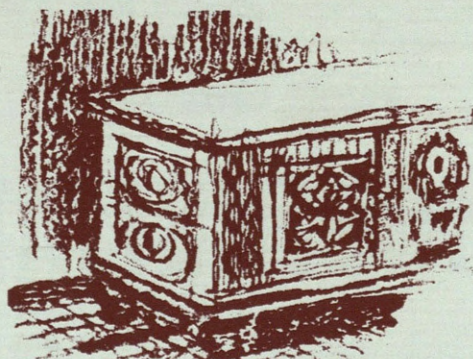
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

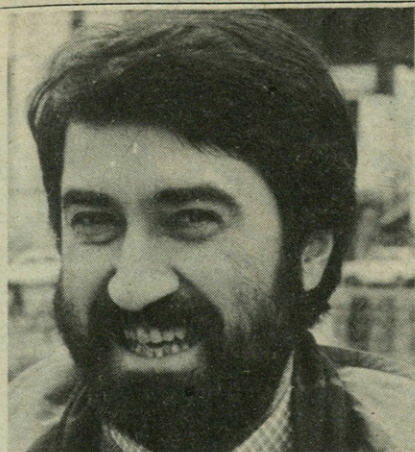
Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**



**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**



5 Jasaten ari garen krisiak ez du irten biderik, B. Bakaikoak Triku-harri aitortu dionez, Euskal Herriko ekonomia erro-errotik aldatuz ez bada.



16 Gure gizartea itotzen duen kutsadura desegin ote daitekeen galde-tu diogu «Hibaia» tadeko jendea-ri. Horretarako zer egiten dute, zer egin behar litzatekeen, zenbat diru sartu beharko lukeen agin-teak, etabar kontatzen digute.

1. Non zer
2. Aste giroa.

POLITIKA

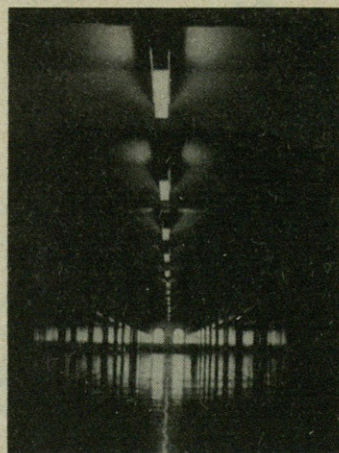
4. Ttanttaka
5. Balere Bakaikoarekin elkarri-zketa
8. Besteena
10. Herriko Plaza
13. Garraio Irradiaktiboak
15. Olariaga

ERREPORTAIAK

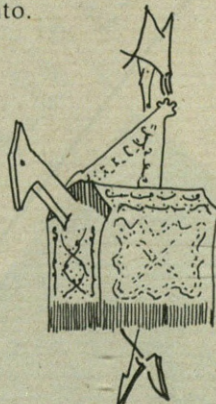
16. Hibaia taldea kutsaduraren aur-ka
19. Euskara Euskal Herriko Uniber-tsitatean
24. Bertsolari gazteekin elkarri-zketa
25. Jausoro: Unibertsitatea eta euskararen normalkuntza

KULTURA

28. Arabarrak euskaldunen kontra?
29. Antzerkia: prestatzen ari diren obrak
30. Susa 4 atera da: Literatur terro-rismoa nagusi
32. Benito Lertxundi: kantautore baten sinfonia
35. Zine kritika: «Siete Calles»
37. Bertsoak: Mugartegiren omenal-dikoekin jarraituz
38. Jo... adarra!
39. Argazki nobela
40. Azkenekoa: J.L. Davant



19 Aldatu al da Euskal Herriko uni-bertsitatea autonomia dugunetik? «Euskal» deitzeko meriturik ba al du? Euskararik bat ere erabiltzen al du? Nagusia erdaldun nahiz euskaldun izan, euskaldunak beti tonto.



25 eta Azkenekoa, bi idazle garran-tzitsuren lanak dakartzagu: Jau-soro batetik, erreportajeko gaiari mami gehiago atera nahian. Eta J.L. Davant zuberotarrek, bere herriaren zenbait ezaugarri hobe-ki ulertzeko xehetasun baliotsuak azaltzen dizkigu.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Aste-ma», Joxe Azurmendi, B. Bakaiko, «Beltza». R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarte-buru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

Irteala - J. Artola - F. Garmendia
Iriarte - J. Mimentza - J. Murua

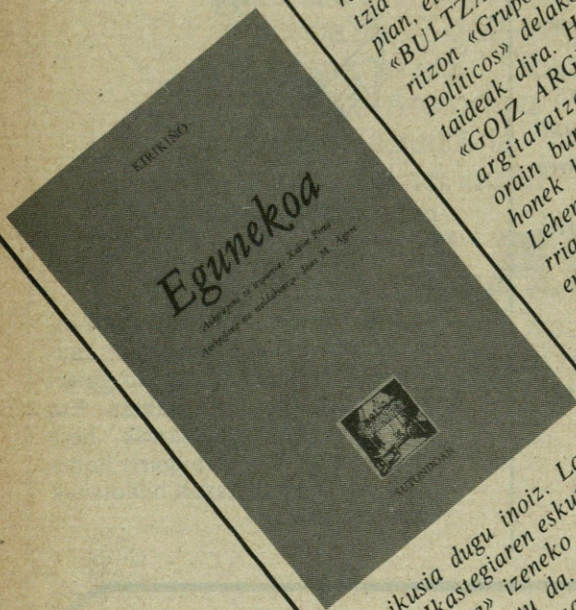
REVOLUCION-REPRESION O BURUJABETZA

El combate del pueblo vasco
por su identidad

ETOR

REVOLUCION-REPRESION o BURUJABETZA, Elkarren lanean; Etor, 211 or., 650 pts.

«El combate del pueblo vasco por su identidad» da-rama letra txikiagoz az-
pian, eta bere egile guztiak «BULTZAGILLEAK» de-
ritzon «Grupo de Estudios Políticos» delakoaren par-
taideak dira. Hauen lanak «GOIZ ARGI» astekean argitaratzen ziren, eta orain burutu duten liburu Lehenengoan, Euskal He-
maten zaigu. Bigarrenean, aldiz, euskal esperientzia-
ren sustraietan sakondu-
daketa sozial bat gaituko
dituen oinarri sozio-ekono-
miko eta politikoak eraiki-
tzeke. Hau dena, jakina,
«alde batetako nahiz beste-
izan dadin. PNVko sektore
batek nondik nora jotzen
duen jakiteko ondo, beste-
rik gabe. Umetxoaren gu-
rasoak: Antonio de Irala,
José Artola, Francisco Gar-
mendia, José Luis Iriarte,
Jon Mimentza, José Mu-
rua.



LIBURUAK

EGUNEKOA, Kirikiño; Labayru ikastegia, 229 or., 650 pta.

Aski ezaguna da denon artean Kirikiñoren «Abarrak» liburua. Aspaldiko horretaz gain, «Bigarren abarrak» izeneko beste bat

ere ikusia dugu inoiz. La-
bayru Ikastegiaren eskutik,
«Egunekoa» izeneko beste
hau argitaratu da. Kiriki-
ñok batez ere «Euzkadiko
egunkarian» eramaniko la-
naren ondorioa dugu liburu
hau, beraz, kazetari-lan ho-
rren artikulu-hautaketa bat
bestetik ez da. Oso artikulu
laburrak, orrialde pare ba-
tetakoak gehienez. Sarrera
batez horniturik datorkigu,
eta grafia ere apur bat mol-
ez den baina bizkaiera ere
ez den euskara arraro bate-
tan.

ABIZKARIAK

VELA LIBRE, 1982.ko urtarila, 11. zenbakia, 200 pta.

Ikusi al duzue inoiz tabla bat bela antzeko zerbaite-kin uretan zehar aurrera gi-
zon edo emakume bat gai-
nean duelarik? Kostalde-
koak baldin bazarete posi-
ble da baietz. Windsurfing
edo belasurfa deitzen zaio
kirol berezi horri, eta zer
nolako arrakasta izan duen
konturatzeo aski da esa-
dutelara dedikatutako
egia esan. Iaz hamar zenba-
kian argitaratu berria

**TROTROMOTRO-
REN IPURDIKOAK -
MROTRO**, Kontrantolo-
gia poetika; Haranburu-Al-
tuna editorea, 214 or., 600 pta.

Felix Maraña eta Josu Landaren eskutik datorki-
gu antologia hau, eta gain-
giroki ikusita, gaur egune-
ko gazte literaturaren izen
interesante batzu ikusi ditu-
gu, esate baterako Mikel
Hernandez edo Teresita
Irasortza. Bi hizkuntzatan
ageri dira poema gehienak,
eta autore bakoitzarena sa-
rreara tipi batez lagundurik
datorkigu. Maraña eta
Aramburucópulosen hitzau-
rreek ematen diote hasera
liburuari eta bukatzeko te-
norean R. Castellanosen
epilogo «hermetikoa» es-

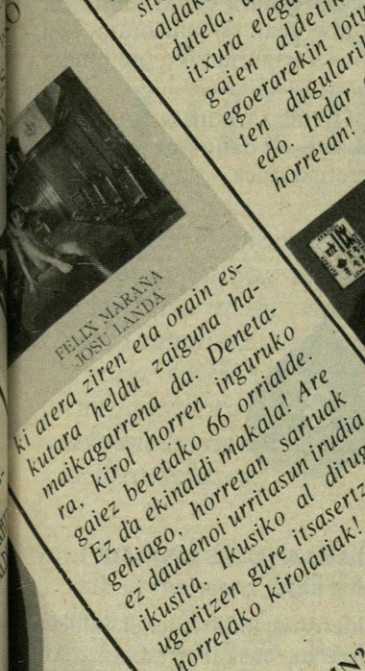
**HOMENAJE A ODON
DE APRAIZ-ODON
APRAIZI OMENAL-
DIA**, Elkarren artean;
Arabako Foru Aldundia,
423 or., 900 pta.

Odon Apraiz euskaltzale
arabarra dugu, eta Historia
eta Geografiako Katedrati-
koa da, baita Euskaltzain-
diko ohorezko parralde-
larik ere. 1976. urtean hasi
zen omenaldi hau antola-
zen, eta iaz burutu egin zen
argitaratu emateko prest da-
goeneko, hain zuzen ere
Odon Apraizek 85 urte

ain?



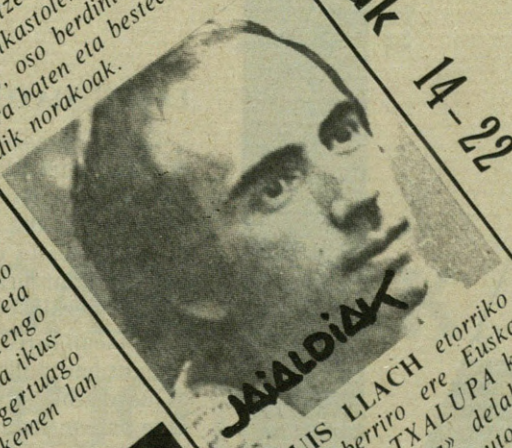
Las aparatos
mal rayo
las portat.



FELIX MARANA
JOSU LANDA

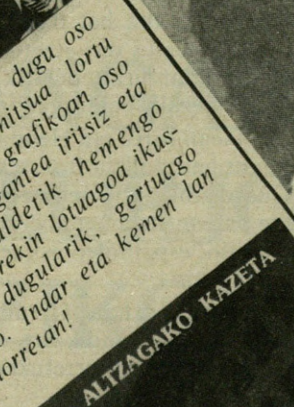
kaintzen digute. Denetarik
dago irakurtzeko, eta zer-
bait interesgarri baldin
badu, barietateak eta gaz-
tetasunak eman dezaketen
freskotasuna litzateke.

piska bat gure herriko ikas-
tolen nondik norakoa gogo-
rako ikastolekin alderatuz
gero, oso berdinsuak izan
dira baten eta besteen non-
dik norakoak.



JAIALDIAT

Otsailak 14-22



ALTZAGAKO KAZETA



Erandion Altzaga Ikastolaren
Inaugurazioa dela eta aldizkari informagaria
Buletin informagaria para la inauguración
de la escuela Altzaga en Erandion

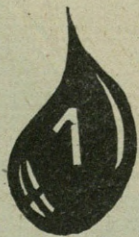
**ALTZAGAKO KAZE-
TA, Erandion Ikastola-
ren Inaugurazioa**
dela eta aldizkari informa-
garria.

Jakingo duzue noski non
dagoen Erandion. Hantxe
inauguratu dute urte hasie-
ra honetan, ikastola berria.
«Altzaga Ikastola» du ize-
na, eta aldizkariaren hi-
tzaurrean bertako Lehen-
dakariek esaten digun be-
zala, 14 urteko ulertezin-
tasunak jasan ondoren lor-
tutako ikastola handia Altza-
gako hau, etxea bera izuga-
rriko eraikuntza izanik.
Aldizkarian osoa horren
bilakaera osoa nolakoa
izan den kontatzen digu, zer
nolako pausuek eman behar
izan dituzten, asmoak, ma-
ketak, gastuak, eta gaine-
rako guztia. Oso ikusgarria
geratzen da aldizkari hau

LIUIS LLACH etorriko
zaigu berriro ere Euskal
Herrira. «TXALUPA» kul-
tur eragintza delakoak
bultzatua. Kantautore ka-
talandarra hile egune-
tan izango dugu lagunar-
tean, eta ondoko hiri eta to-
kietan izango dira kantala-
diak: DONOSTIA (25), As-
toria Antzokia; BILBO
(26), Buenos Aires Antzo-
kia; DURANGO (27), As-
tarloa Antzokia; eta GAZ-
TEIZ (28), Mendizorrotza
Polikiroldegia. Forofo eta
fans guztiok badakizue be-
raz.

ERAKUSKETAK

TXOMIN BADIOLAREN
erakusketa Bilbon. Otsai-
lak 3an irekita eta hile ho-
netako 17a arte. Txomin
Badiolaren erakusketa
izango da zabalik WIND-
SOR KULTURGINTZA
delakoaren aretoan, hau da
Marqués del Puerto, 10
BILBO-8.

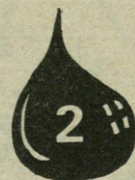


ERREGEEK INDIKO ERREJIMENA EKA- RRI NAHI?

Indira Ghandi, Indiako lehen ministraria, orain aurrera atera nahian dabilen lege berriak ahaztu egin zaizkio Español Estatuko prentsari. Orain aste gutxi, Indian ezarri nahi diren bi lege berri aipatu zizkiguten komunikabideek. Bata, Indiako sektore garrantzizko batzuetan huelgak galerazteko eta bestea errejimenaren kontrako edozein militante epairik gabe gartzelan sartu ahal izateko.

Erregeak Indiara iritsi diren bezain laster ordea, badirudi lege horiek daramaten zamaz ez dela inor gogoratzen. Orain mundu guztia Indira Ghandik lortutako arrakastez, Pakistanekin dituzten istiluez, han ere erabiltzen duten indar nuklearrak..., ari zaizkigu. Eta erregeei ongietorria egiteko antolatuta zuten parada militar jigan-teaz. Nor ikusi duzue Indiako miseria eta hainbeste jende garbitzen duen goseaz azterketa serio-rik egiten.

Guri lotsa emango liguke.

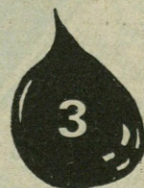


ERREFUXIATUEI IKARA SARTU NAHI

Duela hamabost egun gertatua. Jendea erruz eta lasai Lapurdiko **Urruñan**, jaialdi bat zela medio. Giro ederra. Goiherriko errefuxiatu bati (urte mordoxka bat da «bestealdean» bizi dela) norbaitek deitu dio atzetik. Eta lagunen bat izanen delakoan jiratu delarik, «Les papiers!» eskari ezagun bezain beldurgarria. Polizia noski.

Kotxean sartu eta Hendaiara ekarri zuten errefuxiatu hau polizia frantsesek. Nora eta mugara! «Guardizibiletatik sei metrotara eduki ninduten! Une batean etsi nuen: berdeak sei pausotara, ezin ezer egin, espainolen eskuetan jarriko ote ninduten ez jakin...».

Errefuxiatu hau Urruñara xuri-xuri eginda agertu zen. Oraindik ere ez dadukate bizimodu erosoa euskaldun errefuxiatuek.



PSOE ETA PRESOK: «NO ES UNO DE LOS TEMAS IMPORTANTES»

Euskal Herriko alderdirik indartsuenei galdetu die «Euzkadi» asterokoak euskal presoetaz. Alderdi guztiek esandakoak badira ere interesgarriak, eta ez gutxiena Euskadiko Ezkerraren iritzia, hitzik gogorrenak PSOEak esandakoak dira. Presoak inportanteak al dira? «Euskadi tiene cosas más importantes en qué pensar que en lo que pueda pasarles a los etarras que afortunadamente son detenidos y encarcelados por la policía». Bere planteamentuen garbitasuna eskertu beharko diegu PSOEkoiei, ezta? Ondoren, talde harmatuekin negoziatu behar al den galdetzen zaienean: «No tenemos absolutamente nada que negociar con los grupos armados vascos, ni polacos, ni escandinavos, ni con ningún delincuente que porte armas. Si esos señores, amigos de la vida fácil, dinero barato y sangre ajena se deciden a entrar en la vida de las personas y renuncian a las acciones terroristas, entonces podríamos considerar la forma de reintegrarles en la sociedad a la que han estado martirizando».

Hori da gauzak garbi esatea!



BALERE BAKAIKOA, ECONOMIAN DOKTORE BERRI:

«LANGABEZIAK LURJOTA UTZIKO GAITU»

Euskal ekonomia kolonia motakoa al da? Galdu ala irabazi, zer egiten du Euskal Herriko ekonomiak ingurukoekin dituen harremanetan? Ba al du irtenbiderik gure ekonomiak? Gai latzak, bainan nahi ta nahi ez aztertu beharrezkoak. Gure orriotan makina bat idatzia da ARGIA tarrok lagun eta lankide zahar dugun Balere Bakaikoa. Denbora asko ez dela arazo horiek aztertzen dituen tesis bat dela medio doktoretza lortu duena, bestalde. Trikuharri eta biak aritu dira solasean.

ARGIA. Aizu, Balere, noiz eta nola sartu zinen ekonomiaren munduan?

B. BAKAIKOA. Bueno, hirurogeigarren hamarkadaren azken alde-
ra «perito» estudiatzen ari nintzen eta nere lagunak, han Peritosean eta Peritoseatik aparte, bazeuden ekonomi munduaz kezkatuta zeudenak; ekonomiaz eta euskal politikagintzaz. Garai hartan ETA mugimendua oso sortu berria zen eta haren inguruan zebilen jende hau, eta ni ere kutsatu egin nintzen pizka bat. Orduan pizkana-pizkana lagun horiekin hasi nintzen ekonomi munduan murgiltzen, ekonomi sistemak aztertzen... Gogoratzen naiz **hirurogeitaseian edo hola talde bat sortu genuela**, talde politiko-ekonomikoa, beste talde batzuk ere funtzionatzen zuten soziologia mailan, filosofi mailan eta hola.

Gero «perito» bukatu nuenean hirurogeitazortzian, aurretik baneukan pentsatuta **Lovaina** aldera edo atzerri

aldera joatea ekonomi ikasketak gehiago sakontzeko. Baina gauzak okertu ziren pizka bat eta hirurogeitazortzian **Manzanas** erahil zutel eta, **atxilotuak izan ginen** eta kartzelan gehiago ikasten saiatu nintzen. Gero **hirurogeitahamarrean** hasi nintzen karrera egiten eta bost urtetan bukatu. Ordutik aurrera joan naiz **sakontzen atzerrian**, hemen, gauza batzuk argitaratzen...

ARGIA. Talde horien sorrerarekin batera sortu al zen Beltzaren teoria hori, Euskadi kolonia bat zela defendatzen zuena?

B. BAKAIKOA. Gu hasi gine-nean oraindik ezagutzen ez bazen ere Beltzaren teoria, pentsatzen dut, bere baitan teoria hori desarroilatzen joango zela. Nik uste dut, orduan Euskadin sortzen ari zen mugimenduak oinarri zientifikoak eduki behar zituela, ezta, eta hola bi joera nagusi atera ziren: bat SAIOAKen tendentziko, eta bestea Beltzarena.

ARGIA. SAIOAK taldeak zer defendatzen zuen?

B. BAKAIKOA. Horiek esaten zuten EHko prozesu ekonomikoa Espainiako estatuan integratua zegoela eta orduan integrazio horrek eskatzen zuela **nahitanahiez estrategia politiko unitarioa** bat estatu mailan sozialismoruntz. Eta behin sozialismoa lortu eta gero, EHak autodeterminazioa izateko, berjabetasun hori eskuratzeko, eskubidea izango zuela, marxismo leninismoak onartzen zuen bezala.

ARGIA. Horren kontrakoa Beltzarena da, ezta.

B. BAKAIKOA. Bai, horren erantzuna izan zen Beltzak eta Beltzaren ingurukoek, **GATAZKA** taldekoek, emandakoa. Ni ere talde horren inguruan nengoen asko influitua. Teoria honek aztertzen zuen atzerri-kapitalek zer eragina izan zuten lehengo mendean EHko industrializazioa eman zenean eta horretarako **Leninen kolonialismoaren modelo**n, modelo berdintsuan, kokatzen zen gutxigorabehera. Nik hola ulertzen nuen behintzat eta hola explikatzen eta defendatzen nuen.

ARGIA. Beltzak argitaratu zuen liburuan, oster, ez dira kontzeptu hauek, azalean behinik behin, aurkitzen.

B. BAKAIKOA. Bai, gero Beltzak liburua atera zuen, «**Nacionalismo Vasco...**» eta ja hor, kolonialismoaren hitza eta kontzeptuak desgertzen dira. Gaurko egunean gauza sakonagoak ere badaude dudarik gabe; hor daude **Portillaren** azterketak... Orduan kolonialismoaren teoria horiek **zaharkituak** gelditu dira.

ARGIA. Ez al duzu uste teoria horren eragina zure lehen liburuan ezin

nabariagoa dela, «Euskadiko dependentzia ekonomikoa» delakoan?

B. BAKAIKOA. Nik suzia beran-
duxeago hartuta, nire lehenbiziko li-
buruan ideia hortik doa, ezta. Liburu
horretan erabiltzen dudun argumen-
toa da, batik bat, EHko langileriak
balio bat sortzen duela eta balio hori
EHko nazioan ez dela gelditzen, ez
burgesiarentzat eta gutxiago langi-
leriarentzat, ezta. Orduan kendu egi-
ten diotela bere borondatearen aurka
eta beste leku bateko burgesiak eta,
batez ere, **beste aparato politiko batek**
erabiltzen duela, aparato politiko hori
sendotzeko eta guri, hemen, sistema
bat bortxaz ezartzeko. Dena dela,
uste dut Europan koloniaz mintzatzea
gaur egun nahiko gogorra dela. Afri-
kako herri batzuek pairatzen ari di-
ren zapalketa ekonomikoa, politikoa
eta kulturala bai, baina hemen beste
era batetara...

ARGIA. Horrez geroztik ez duzu
inoiz gai hau bertan utzi, ezta?

B. BAKAIKOA. Horretan aurre-
ra jarraitu dut eta oraingo dotoretza-
ko tesian, uste dut, beste urrats bat
eman dudala, hor, liburu horretan,
ukitzen ez nuen gai bat ukitzen duda-
lako, **merkatal harremanena alegia**.
Klaro, liburu hori idatzi nuenean
ezin nuen gai hori ukitu inongo dato-
rik ez zegoelako. Hori izan da beti
Estatuaren politika: datoak ahal den
gutxiena zehaztea, ematea... orduan
eta orain ere bai. Dirudienaz, lehen-
goan nahiko iturri onetik jakin nuen,
Banco Bilbaok bi urtetik behin atera-



tzen duen «Renta Nacional de España y su distribución» liburua, ez dutela
atera nahi ikusirik Gipuzkoa eta Biz-
kaia hogeitapikogarren postuan dau-
delako; horrek ondorio batzuk izan-
go lituzke kupoa neurtzerakoan eta-
bar.

ARGIA. Dena den, bi talde horie-
taz aparte eta beste ideologia batetan
kokatuz, EHan zehar Ansolaren teoria
ere nahiko hedatua egon zela uste dut.
Hau da, «deskapitalizazioaren teo-
ria».

B. BAKAIKOA. Lehentxeagotik
datorren ideia da hori, Beltza eta
SAIOAK sortu baino lehentxeagotik.
Nik Gurutz Ansolari entzun nion hi-
tzaldi bat, **hirurogeitazortzian edo**

zazpian izango zen gutxigorabehera,
piso batean, hor, zentroan, Donos-
tian, eta ordurako deskapitalizazioa-
ren lehen urratsak ematen zituen.

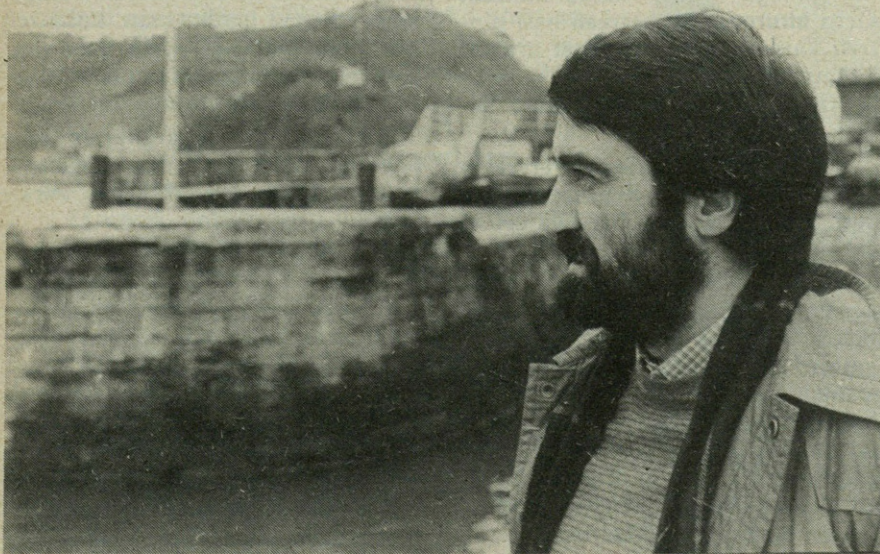
ARGIA. Deskapitalizazioaren teo-
riak zer esaten duen?

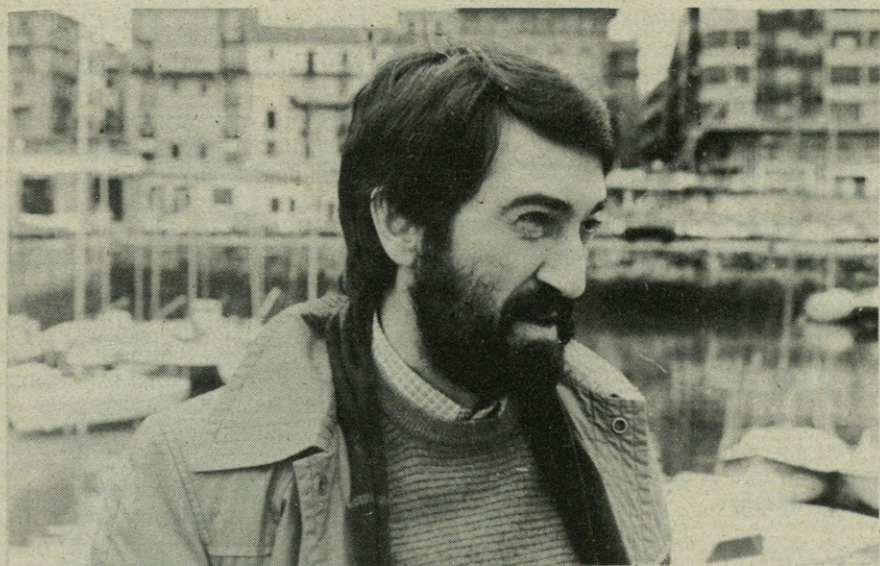
B. BAKAIKOA. Berak esaten
zuen, gutxigorabehera, hemen EHan,
hemengo industriak eta hemengo ka-
pitalak, zedukan zama tributarioga-
tik eta **azpiegitura ezagatik** (autobi-
deatar etabar, inbertsio publikoa fal-
ta zelako), behartua aurkitzen zela
beste leku batzuetara joatera. Gaine-
ra Aurrezki-Kutxak ere, kanpora
diru pilo bat bidaltzera behartuta
zeuden, kanpoko enpresen akzioetan
betetzeko zituzten «**coeficientes de in-**
version obligatoria» horienatik.

Hortik aparte, kontutan eduki be-
har da garai haietan «**Planes de desa-
rrollo economico y social**» edo horiek
zeudela estatu mailan, zona eta polo
batzutan desarroiloa bultzatzeko;
leku horietan zerga gutxiago ordain-
du behar zituzten enpresek, abantaila-
k izugarrizkoak, lurra dohan ema-
ten zituzten... eta orduan, horren
erreakzioa ere bazen, ikusirik Vigon
edo Sevillan edo Huelvan eta Badajo-
zen... enpresak haruntza eramateko
bazeudela abantaila batzuk, eta du-
darik ez, enpresa batzu haruntza joan
ziren.

ARGIA. Ideia honek euskal politi-
kagintzan ohiartzunik izan al zuen?

B. BAKAIKOA. Ez dakit gogora-
tuko zaren, baina **Lorenzo Zabala**
ETAk bahitua izan zenean... Lorenzo
Zabala horrek Ermuan fabrika bat
zeukan eta bere enpresan istiluak





egon zirela eta, kanpora joan behar zuen edo joateko asmoarekin edo hola zebilen...

ARGIA. Eta ETaz aparte zeuden mugimenduetan?

B. BAKAIKOA. Garai hartan —ez dakit zenbaterainoko lotura baina uste dut izan dezakeela— mugimendu bat zegoen, **ETA-berri ingurukoa** zera esaten zuena; hemen produzioko indarrak desaroilatu behar dira, kapitala ahalik eta gehiena sartu, **produkzioa handitu...** eta horrek bultzatuko gaitu, nahitanahiez, Europan sartzeraz; horretatik kontradizioak sortuko dira, eta kontradizioen leherpena bezala sozialismoruntz iristea izango da. Orduan kapitalak kanporuntz baldin bazihoazen, hemengo desaroilo hori nahiko mugatua, nahiko murriztua, egongo zen eta lehen aipatu ditudan helburu horiek (Europako merkatu batuan sartzea...) urruti gelditzen ziren. Deskapitalizazioarekin ezin zitekeen joan helburu horietara.

ARGIA. Teoria zahar horiek alde batetara utziz; goazen zuk orain dela gutxi burututako tesira. Hor ukitzen duzu gai garrantzitsu bat; Espainia eta EHaren artean ematen den produktuen elkarganbioa. Zer ondorio atera duzu gai hori aztertzeaz?

B. BAKAIKOA. Elkarganbio ezberdinaren modeloak 1972rak Banco Bilbaok ateratako Input-Output taulen datuei aplikatuz, iristen naiz demostratzeraz **EHan** produzitzen diren ondasunak lan-denbora gutxiagotan produzitzen direla Espainiatik etortzen direnak baino.

ARGIA. Hau da, EHak merkanztien elkarganbioaren bitartez, lan-ordu gehiago duten produktuak ekartzen dituela honuntza berak haruntza bidaltzen dituen produktuen trukean, eta beraz elkarganbio horretan onuradun irteten dela?

B. BAKAIKOA. Bai. Adibidez, Espainiatik ekartzen diren produktuak hemen produzituko balira, hamar miloi kostatu beharrean —orain kostazen zaizkigun bezala— hamabi miloi kostatuko lirateke.

ARGIA. Hori ez al doa, apur bat behintzat, lehen defendatzen eta gora-go azaldu diren teoria horien kontra, plusbalioa Ehtik Espainia aldera eramaten zela esaten zutenen kontra alegia, edo Ansolaren teoriaren kontra?

B. BAKAIKOA. Bai, nik uste dut baietz. Bai, lehen egiten ziren azterketak alderantzizkoak ziren edo behintzat ematen zuten erresultadoa alderantzizkoa zen. Hirugarren sektorea hartzen zen, sektore publikoa hartzen zen eta sektore publikoak hemendik irabazi batzuk edo plusbalioaren puxka bat kanporuntz eramaten zuela ikusten zen, baina merkanztien harremanak... Klaro, garai hartan Gurutz Ansolak ere ez zituen eza gutzen zer-nolakoak ziren merkatal harremanak.

Eta noski, honek ez du esan nahi, merkatal harremanak alde batetara utzita, beste arloetan estatuak abantailak lortzen ez dituenik, adibidez hirugarren sektorean, aurrezki-kutxen bidez, zerga sisteman...

ARGIA. Zuk argitaratu duzun beste liburu bat krisiari buruzkoa da; zure

artikuluetan ere gai hau maiz asko agertzen da eta jeneralean sistema kapitalistaren desaroiloarekiko imajina ezezkor eta pesimista samar ematen dute. Krisi honen irtenbideaz asko sisten ez duzula dirudi horietan.

B. BAKAIKOA. Bai, bueno, posibilitatea izan dut beste leku batzutan egoteko, hango krisi ekonomikoa gertutik jarraitzeko, eta nahiz baldintza askoz hobegorekin egon, adibidez ifar-ameriketan, orain, momentu honetan aspaldidanik ezagutu izan den krisiarik handiena dago Reaganekin. Ingalaterran ere berdin daude Tache-ekin, eta, berriro diot, nahiz eta horiek estatu garatuenetakoak eta kapitalismo «razionalenetakoak» izan, krisiak jotzen ditu eta krisitik ezin aterean dabilta.

EHko ekonomia izanik leku guzti horietakoa baino askoz irrazionalagoa, estatu osokoa bezalatsu, **irteerak kapitalismoaren barruan ematea oso zaila iruditzen zait**, zeren eta hemengo kapitala, lehen esan dudanez bezala, askoz ere astoago, askoz ere ezjakinagoa da eta gainera botere ezaren ondorioak ere nabaritzen dira. Orduan, nahiz orain hainbeste aipatzen den industri birmoldaketa hori eman, eta hori nahitanaiezkoka da orain eskal ekonomia pixka bat zuzentzen hasteko, nahiz hori eman, hemen kristorena etorriko dela eta batik bat langabeziak lurjota utziko gaituela uste dut.

ARGIA. Bukatzeko, zer plan daukazu epe laburrera eta ez hain laburrera?

B. BAKAIKOA. Alde batetatik neure instrumento teorikoak sakontzen jarraituko dut, batik bat, marxismoaren ikuspuntutik. Bestalde, UZEIrekin batean, testu-liburu bat egiten ari gara «Ekonomiaren hastapenak» izango direla helburu honekin; EHko fakultate gehienetan ekonomia ematen denez gero —behintzat kurtso bat— horientzako materiale bat prestatzen ari gara, zeren bezeria nahiko handia dago, urtetik urtera bezeria hori handitzen doa eta euskara exijitzen digu klaseak emateko. Lehen ekonomi hiztegiaren eman genuen laguntza, texto honetan ere eman beharra daukagu. Akatsak egongo dira, dudarik gabe, baina urtetik urtera, ziur nago, hobetzen joango gara eta gainditzen problema horiek.

TRIKUHARRI

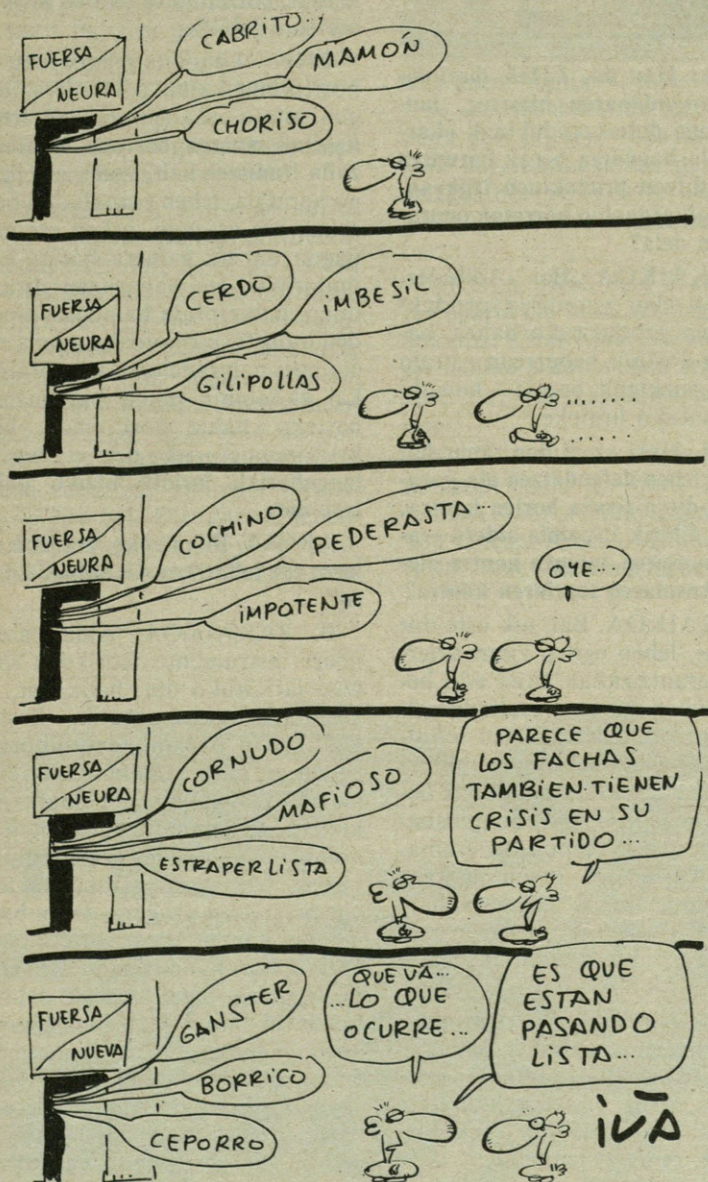
EUSKALDUNOK OTAN BEHAR DUGU

«Acabar con el miedo» da 20. Muga-ren azalean aurkitzen dugun izenburu orokorra. Eta bildurra menderatzeko onena hain zuzen OTANen sartzea dugula diosku Jose Antonio Ayestarane.

«Como es natural, desde posiciones políticas muy «alarmadas» por el «peligro» de Lemoniz se criticará la decisión del PNV, lógica y valiente, de votar «sí» a la OTAN. Por ello y como dato inicial, bueno será recordar que el principal peligro que hoy amenaza a nuestro país no es ni la

pertenencia a la OTAN, ni Lemoniz, sino alguno o algunos de los cohetes SS-20 y SS-21 desplegados en Europa por la URSS y que tienen como blanco los principales objetivos económicos y militares de Europa occidental».

Errusiarrek Ipar Europa erasoko balute, euskaldunok egun gorri genuke. «Sólo quedaría la vía aérea y dos puertos importantes, con calado y amplitud suficientes, cercanos a una gran autopista que llevaría en pocas horas al principal centro de batalla una masa de pertrechos y combatientes. La principal aglomeración humana vasca es de por sí un gran objetivo militar».



EL PAPUS en 403. zenbakitik hartua

AITASANTUA EUSKAL HERRIRA DATOR

Interviú astekariaren «Tiempo» eraskinean izenburu interesgarri honekin egin dugu topo: «La clase política teme la visita del Papa a Euskadi por si el pueblo pide la amnistía para los presos vascos».

«Pero, ¿y el País Vasco? Aquí es donde existen mayor número de especulaciones en torno a la visita papal. Poco después del 23 de febrero, con motivo de una conversación «informal» del Cardenal Tarancón con un grupo de periodistas expertos en temas de Iglesia, el cardenal reveló que el Papa iría efectivamente a Euskadi y que «allí hablaría contra el terrorismo lo mismo que en Andalucía hablaría contra el paro». La clase política no oculta sus temores sobre la visita del Papa a Euskadi, aunque hable contra el terrorismo. ¿Razón? Entra dentro de lo probable que el pueblo pida amnistía para los presos vascos —concretamente los etarras—, y con toda seguridad se pediría a continuación otra amnistia para los entonces, presuntamente, presos militares golpistas, cuyo juicio se inicia ahora mismo, en febrero.

Nola! Euskaldunok hori egingo dugula? Aitasantuari agitzen diogu ezetz, komaidios azkeneko horien alde ez dugula manifestapenik egingo!

EURIA HITZAREN MENDE

Txinan hitzaren bidez eginerazten omen dute euria. Hori dio behintzat 31. Integral aldizkariak, Shangaiko «Askapena» kazetaren hitzak hartuz.

«Los habitantes de la provincia china de Sinnan han resuelto a su manera algunos problemas meteorológicos. Cada vez que precisan que caiga lluvia del cielo les basta con pedirlo masivamente a gritos. La sorpresa no termina aquí, ya que se ha comprobado que cuanto más se grita, tanto mayor es el tiempo que dura la lluvia».

Egunen batetan Amnistiaren aldeko manifestapen bat behar bezala eta legez egiten uzten badigute, argi: ea izugarritzko uholderen bat ateratzen den...!

LANABES KAXKARRA DUGULA?



BADAKIGU, BAINA
**TRAKTORERIK EZ
DUGUN BITARTEAN
TRESNA APALEZ
LANDU BEHAR
SOROA**

*AHAL DEN BEZALA, EZ BETI
NAHIKO GENUKEEN BEZALA
BAINA LURRARI FRUITUAK
ATERATZEA BAIT DA KONTUA
ETA EZ LANEAN ARI DENARI
BEGIRA BERRIKETAN ARITZEA
DENON ARTEAN GOLDATU
BEHAR DUGU GURE SOROA
GUZTION LANAZ ZABALDUKO
DITUGU EUSKAL
KULTURAREN MUGA ESTUAK*

**ARGIA: EUSKALDUN
AURRERAZALEOK
INDARTU ETA
HOBETU
BEHAR
DUGUN
TRESNA BE-
HARREZKOA**

**IZAN ZAITEZ ZU ERE
ARGIAKO HARPIDEDUN**

**EGIN EZAZU ARGIAKO
HARPIDEDUN BERRI BAT**

ZALDIBI ETA BERTSOLARITZA

Zaldibi, bertso tradizio haundiko herria izan da beti. Antzinatik izan da usarioa gure herrian, edozein gertakizun inportante programan bertsolariak sartzeko. Urtean hiru-lau aldiz izango dira bertsolariak. Urte askotan «Benta-Berri» izan zen bertsolarien txokoa eta habia. Hementxe ezagutu genituen Uztapide, Basarri, Lasarte, Mitxelena e.a. Lazkao-Txikik ere kantatzen omen zuen inoiz. Artean mutil-koxkorra zela, haundia inoiz izan ez bada ere, Olegiko Pedroxek hura ikusi, etxera joan eta honela kontatu omen zuen: «gaur ere ikusi dugu ba mutil txiki askoa bertsoan. Nola kantatu gainera?. Abalingo Feliperen semea dela edo esan dute. Hura aterako da oraindik bertsolaria!» Ez zebilen gaizki. Ez zeukan begi txarra. Berak ere saioaren bat egingo ez zuenik ez nuke esango. Behin batetan, Igaratzan izan behar zuen, joan dira kuadrilla bat afaltzera eta nahi hainbat haragi ekarri non-bait eta bertso baten azkena honela kantatu omen zuen Pedroxek.

**«haragia eska-ta
hezurak ekarri
afaltzera ez gaituk
alperrik etorri»**

Gertakizun hau, Gaintzako Mendizabal baserriko German Telleria zenari neuk jasoa da.

Zaldibin, bertsoan poliki jarduteko modukoak dextente izan dira. Bakoitzaren anekdota, pasadizo eta gertakizunak kontatzea ez da erraza izango, baina aipamen soil bat bederen merezi dutela uste dugu. «Pirno zaharra», Albisu-berrikoa, prantses txikiarekin eta gogotik jarduten omen zen; Patxi Zubeldia, Ursubi baserrikoa; Migel Munduate «Zuntzunegi»; Hilario Nazabal, Zelaiederkoa; Loretxo Sukia, Pirno Zaharra-

ren semea; Martzelino Murua zena, Sorronbekoa; Jose Mari Aranburu, Arruabarren baserrikoa; Patxi Iraola, Olegikoa; Artxanberri; hain eza-guna; Altzotar gazteak, batez ere, gazteena, oso poliki hasi dena kantuan.

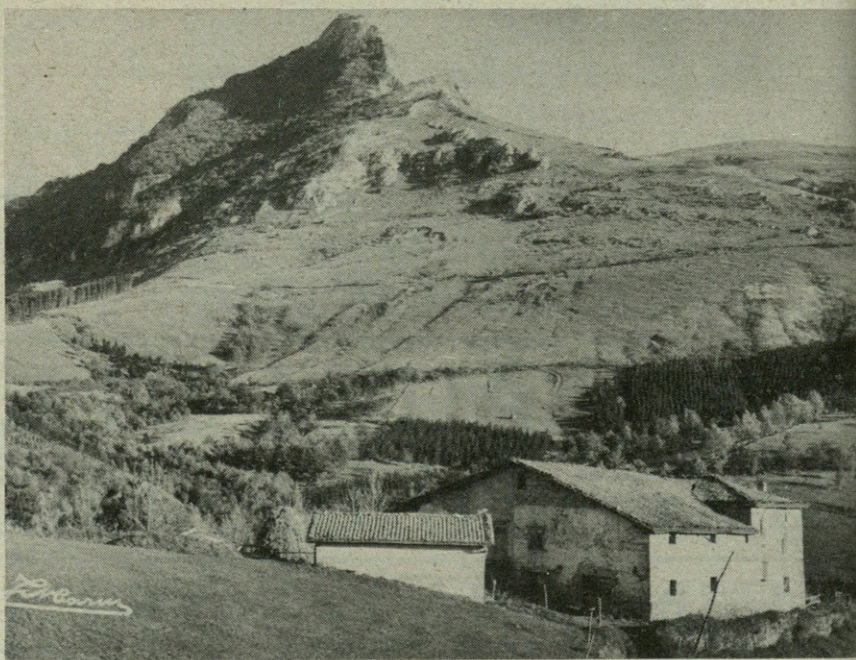
Gehiago ere izango dira seguru aski, baina gure memoria motza delako edo Zaldibiko bertsolaritza kate mailaren bat etena duelako ez genituen denak hemen jarriko. Barka begikute. Gainera, entsaio hau aurreraka doan heinean badaiteke beste izenen bat ere agertzea.

Emakomarango Martin Inaxio zenak izan behar zuen beste bertsolari bat nahiko ona. Behin, ordean, bertso baten kulpaz izan omen zuen haserre edo okerre bat norbaitekin eta ha-

rrez gero ez omen sekula gehiago kantatu. Badakizute, bertsoan ez da beti gauzak nahi-eran esaterik izaten eta broman esan arren bertsoa zuzendu diozun hark ez dakizu nola erreakzionatuko duen.

Bertsolari hauek denak ez dira, noski, epoka berekoak. Zaldibiko bertsolari historia osokoak baizik. Ez dira denak plazetan jardunak ere. Ez horixe. Gehienak tabernako bertsolariak eta plazatan ibili diren eta dabil-tzan bakanak ere tabernan hobeak nire eritiz.

Herri batetan hainbeste bertsolari izan eta plazara hain gutti ateratzea zergatik ere, aztertzea izango da. Sinpleki esateko arrazoia haxe da. Bertsolaritzak konnotazio txar asko izan du, parranderoak, tabernazaleak, burugabeak, ez jakinen gauza, e.a. Hau dena superatu arte normala plazara irtetzea kostatzea.



Txindoki mendiaren altzoan hazi bertsolari zaldibitarak

Badira hauetan batzu aipamen berezia merezi dutenak eta horixe egin-
gugu orain. Aratxanberri, Ernaitzaga
baserrian jaiotako seme hau izango da.
Seguru aski, Zaldibin izan den bertsolaririk onena.
Plazan ibili zen, ez gehiegi baina. Bere omenez bi
urtetatik behin ospatzen da gure herrian
bertsolari gazteen txapelketa bat. Liburu bat
ere bada egin bere bertsoekin eta muestra
bezala liburu horretako bat emango dugu.
Uztapidek, behin, poliki hasi zela baina
poto laster egingo zuela esan omen zion.
Aratxanberriren erantzuna:

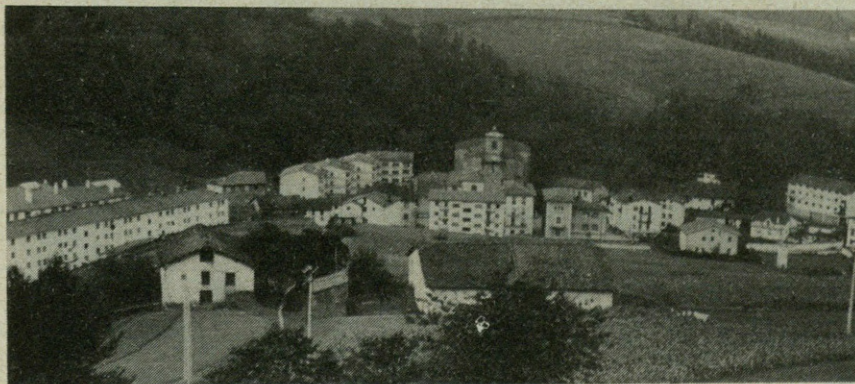
Sekulan ere ez dut izandu
geiegi naizen usterik,
ez eta ere behar denean
erantzun gabe usterik,
ez dakit nola esan litezken
era hortako uskerik
Aratxanberriren pototik ez dik
inork erango esnerik.

Egunen baten hau sartzen bada
Gurutzetako partean,
hamaika ordu galdu behar du
zuen ta bere kaltean,
endemas behintzat kobrantzaren bat
izaten bada tartean
ez daukazute han ikusirik
haiek gastatu artean.

Joxe Mari Aranburu. Honek ere bi-
hiru txapelketetan hartu du parte eta
oso ongi jardun gainera. Gauregun
utzia dago.

Patxi Errota genuen beste bat. Ber-
tso jartzailea zen hau. Lan asko egi-
na. Olako Errotan jaioa. Hiru bertso
liburu haundi utzi dizkigu eta komeni
dela uste dut liburu hauek ausnartzea
Zaldibiko berri zerbait jakiteko. Bere
bertso bat:

Firme egon gaitezen
bautismoko itzan,
itz gozoagorikan
ez nezake esan;
amorioa beti
Jesusentzat izan
gu salbatzeagatik
gurutzean il zan.



Hola zen herenegungo Zaldibi

Patxi Iraola dugu beste bat eta plazan
gehiena ibili dena eta gaur oraindik
dabilena. Txapelketa dexente iraba-
zia da, Ordizi, Beasain, Gabiri, Idia-
zabal e.a. Txapelketa nagusietan ere
parte hartu du. Lehenengoan Herna-
niko saioa iritxi, azkenekoan berriz,
nahiz eta finalera ez ailegatu, gure us-
tez, oso ongi jardun zen. Beranduegi,
ez bait zuen lehenago hasterik, ekin
zion kantuari eta hori beti akusatzen
da. Bere bertso bat ere eman behar
dugu. Lazkao Txikiri kantatu omen
zion. Lazkao Txikiren baserrian la-
nean Agarreko Luis ari omen zen eta
Patxi honela:

Eta etorkizunaz mintzatzearen Je-
sus Mari Jauregi aipatu behar dugu,
bertsotan, lehen esan bezala, ongi
hasi dena. Oraindik hogeitaz beste-
rik ez du eta bai Gabirin eta bai Du-
rangan oso inpresio ona egin zigun.
Aurrera.

Zaldibitar hutsez osatutako bertso
saioak ere izan ditugu. Gogoratzen
naiz behin behintzat nola jardun zi-
ren Patxi Iraola, Joxe Mari Aranbu-
ru, Martzelino Murua eta Jose Mari
Iraola. Ordizin, txapelketa nagusira-
ko eskualdeko txapelketa jokatu ze-
nean ere azaldu ziren beste lau. Patxi
Iraola, Jose Mari Aranburu, Martze-
lino Murua zena eta Bautista Artano.

Berak kantatu ezezik hamaika kanta-
tu erazi duena da gure Artano. Ber-
tsolariak non, Artano han. Haundiak
entzun arren inoiz ere haserretzen ez
dena. Hori ditxa haundia da kantatu
behar duenarentzat.

Nire haurtzaro hartan Basarri eta
Uztapide sarri etorri ohi ziren, baina
ez hauek bakarrik. Euskal Herriko
bertsolari gehienak pasatuko ziren
gure herritik, Ifarraldekoak barru.
Azpillaga eta Lopategi ere etorri zi-
ren frankotan. Urte dexentean urrez-
ko bikotea osatu bait dute. Lopategi
urte batetan sei alditaraino kantatua
omen dago Zaldibin. Bada zerbait.

Gaur oraindik giro ona dago ber-
tsotarako gure herrian nahiz eta en-
tzulegoa zerbait aldatua egon.

Eta anekdota bat kantatzekotan,
behin Lopategi gaztea eta Uztapide
zaharra ari zirela honela ekin zioen
Uztapidek, zaharrak. Izan ere Lopa-
tegi gizon zaharra, Uztapide, abona-
tzen eta goratzen ari bait zen.

«Zuhaitz zaharrak ez du besterik
zotz iharra ta horbela
ni poztarren ai zera baina
gauzak ez dira horrela»

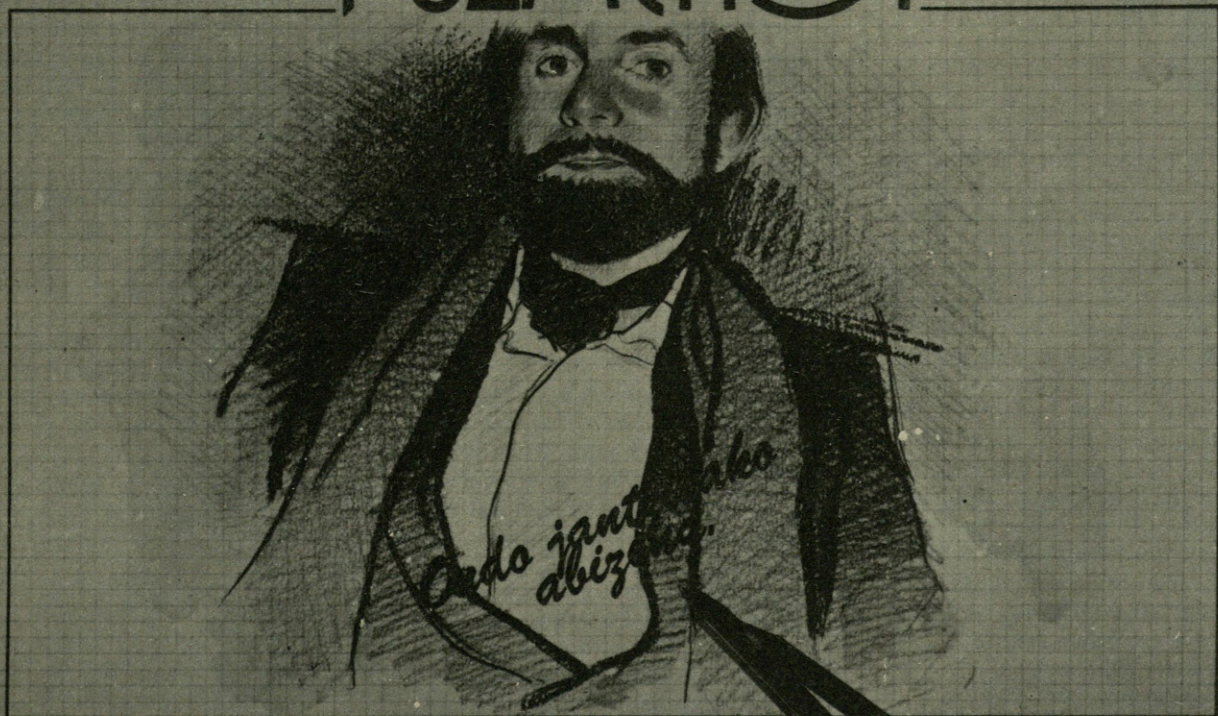
Beste pozikan ez dut sentitzen
gazteak badatozela.

Eta bukatzeko nire kosetxako bat
emango dut. Aritzen bait naiz ni ere
inoiz edo inoiz bertsoak jartzen. Mat-
tin hil ondoren hartan, gauean ohera
joan eta amets egin nuen. Ez dakit...
«Semaforo Gorria»ren eraginez edo
Arrano Beltzaren influentziak, ber-
tsotan hobe bait da politikan baino.
Dena den, Mattin hil zenean Xalba-
dor bizi izan balitz honela kantatuko
zuela amets egin nuen. Doinua Do-
nostian txistua jo ziotenekoarena.

Egun sentiko xorien kante-
k alaitzen dute bihotza,
adierazten bait digu horrek
egun berrien jaiotza,
baina egunak aunitzetan du
arruntz sententzi zorrotza,
hoietako bat ene iduriz
da Mattinen heriotza.

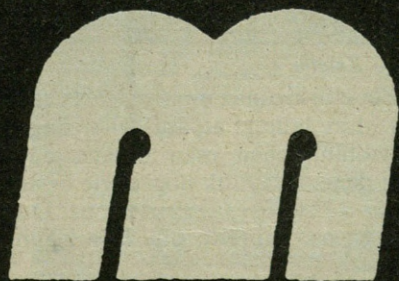
Rufino Iraola

AUZMENDI



SASTRE-VERGARA 1.
DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan



miner

donostia



271050 eta 270447

MATERIALE IRRADIAKTIBOEN GARRAIOA MUNDUAN ZE HAR (eta II)

Zentrale nuklear bat leher daiteke, edota istripu larriren bat jasan dezake, bere ondorio ikaragarriekin. Hala ere, bada energia nuklearraren inguruan gehienetan aski baloratzen ez den beste arazo bat: elementu irradiaktiboen garraioa. Materiale irradiaktiboen joanetorria izugarria bait da munduan zehar, eta bere maiztasunagatik arriskua ere gogorragoa. Nork eta nola kontrolatu une honetan bertan munduko kamio eta trenbideetan dabilen hainbeste irradiazio tonelada?

GARRAIATZEKO ZENBAIT ERA

Garraiabide guztiak erabili ohi dira materiale irradiaktiboen joanetorrietan. Hasi hegazkin arrunt baten linea-bidaiaetik eta gogor zainduri-ko tren berezi batetaraino. Materiale berezi hauen garraioak duen elementurik garrantzitsuena enbalajearen izakera da, materialea ingurunera iragaitea galerazi behar bait du eta bai bere inguruan ari diren langileak eta bait populazio osoa irradiazioetatik zaintzea. Teorian behintzat.

Uranioaren zikloko materialeak bide asko eta ezberdinetatik garraiatzen dira, mota bakoitzak ukan dezakeen irradiaktibitate maila kontutan hartuaz. Mineralea nahiz uranioaren kontzentratuak lurrazaleatik eta deposito arruntetan erabiltzen dira, beren aktibitate maila apalagatik. Uranio aberastua berriz kontainer berezi batzuetan egokitzen da, materialea autoerreazioan sartzea eta suaren nahiz kolpeen arriskua galerazteko. Erregai irradiatuak, aktibitate oso haundikoak direlako, kontainer berezi batzutan garraiatzen dira, beroagandik, irradiazioetatik eta autoerreazioetatik zainduko dituzten kontainer berunezko eta estanko batzuetan.

Lemoizkoa bezalako erreaktore bati nahiko «janari» emateko, urtean hirurogei-hirurogeitamar bat espedizio eratu beharrak daude, bidez baldin badira, edo trenbidezko hamar.

Erregai mota honen trafikoak hartu duen garrantziagatik, Europan nazioarteko konpainia bat sortu da: Nuclear Transport Ltd.

NAZIOARTEKO LEGEDIA

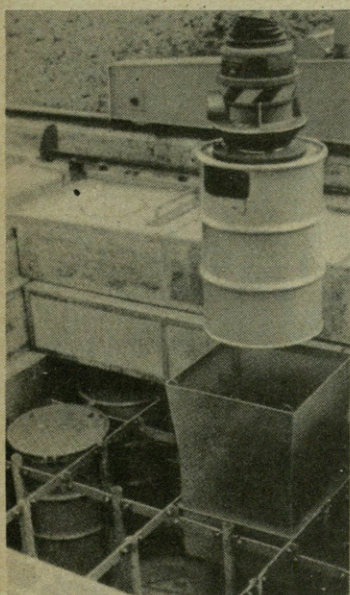
Nazioarteko Energia Agentzia (AIEA) delakoak Vienako bere egoitzatik garraioarentzako gomendio batzuk erabaki ditu. Segurantzarako enbalajeak duen garrantziagatik, AIEAk gaur mundu guztiak erabiltzen dituen enbalaje tipoak izendatu ditu, A eta B. Erabili beharreko mota, garraiatu behar denaren toxikotasun irradiaktiboen arauera aukeratzen da. Honela, pisu nahiz haunditasun oso ezberdinak dituzten materialeak enbalaje mota berean garraiatzen dira, guztien artean enbalaje mota bati dagokion toxikotasun maila hartzen badute.

«A» motako enbalajetan irradiaktibitate multzo tikiak erabiltzen dira. Istipuren baten ondorioz ere inguruneari ez diote kalte nabarmenik egin behar. «B» motako enbalajeak, berriz,

aurrekoen mugak gainditzen dituzten irradiaktibitate kopuruentzako dira. Hauen blindajeak, maila apaleko irradiazioen zabalketa galerazteaz gain, beste baldintza batzuk ere bete behar dituzte: honoko istripu haue-
tan ongi irautea: 9 metrotatik zoru gogor baten gainera erortzea, metro batetatik 15 zentimetrotarainoko diamentrodun burdinezko barra baten gainera erortzea, 800°C tako sua 30 minututan, 15 metroz azpitik urazpian. Ez da irudimen oso beroa eduki beharrik edozein bidetan nahiz trenez hori baino askoz ere istripu gogorragoak gerta daitezkeela pentsatzeko. Zaila ote da bada 9 metro baino goragotik erortzea edo suaren erdian orduerdiz gain egotea tokatzea?

Garraioak ahalik eta zuzenen eta azkarrena izan behar omen du. Bidaltzen dena, behar bezalako azalpenak dituela joango da, eta bidaltzen duenaren deklarapen batekin. Honetan materialearen izakera, ze segurantza baldintza betetzen dituen eta nola zaindu behar den adieraziko da argi. Aduanetan lehenasuna dute beti eta ezin ditu han inork ireki.

Bidali duena da merkantziaren arduradun bere helburura iritsi arte. Beste hau ere esan beharra dago: AIEAk ez duela deusik esaten hirietan



Materiale irradiatiboek joan-etorri ugari dute.

zehar materiale hauek nola garraiatu behar direnari buruz. Itsasora jaurtikitzen diren hondakinez berriz, kontainer hauek gutxienez hondoa jo arte hautsi gabe iraun behar dutela agintzen du. Hau ez al da hondakin erradiatiboak itsasoan zuzenean jartzea?

KONTAINER BAT HAUTSI-KO BALITZ?

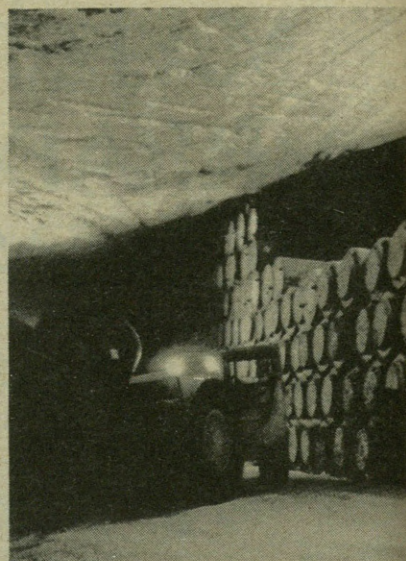
«B» motako enbalaje batek istripu bat jasango balu, hautsiz gero irradiatibitate haundi bezain arriskugarri bat «askatuko» luke. Holako istripu batek zenbaterainoko arriskupean jarriko luke populazioa? Pentsa bedi garraiatzen ari den erregai irradiatibo tonelada batek **Hirosimakoa bezalako bonba** batek eragiten duen irradiatibitate residualaren ainakoa zabalduko lukeela, baina bere ondorioak toki kontzentratuago batetan ezarri, leherketarik egon ez delako.

Kontainer batek bestalde, materiale irradiatuzko **2-4 tonelada** daramatza bere barruan. Garraio asko kontenedore ugariarekin ere egiten dira. Eta materiale irradiatiboan joan-etorria zentrala bakoitzaren indarraren eta izakeraren neurrikoa da.

Gure inguruan Lemoizko zentralaren kasua dugu, eta pentsa genezake erakundeek izanen dutela materiale irradiatiboan garraioan gertatu litekeen edozein istripu aurpegi emate-

ko. Baina egiatan, ardura hori behar luketen organismoek ez dute ideiarik ere. Gipuzkoarako **Protección Civil** delakoak (Barne Ministraritzaren agindura dagoena) ez du ez giza ez materiale ekipamendurik.

Gurutze Gorriak bere aldetik ikastaro bat emana du hiru guda mota hauetaz: Atomikoa, Bakteriologikoa eta Kimikoa, holakoren bat gertatuz gero zer egin beharko litzatekeen aztertuz. **Lau soineko berezi** dituzte, irakurketa automatikoa duen **Geiger kontadore bat** (irradiazio maila neurtzeko), beste **hiru dosimetro** irakurketa ez automatikoa dutenak. Haueta-



Lurpean gorde arren, irradiatibitateak lurpean jarraitzen du.

ko ekipo baten betebeharra kutsatua gertatu den lurraldea **esola batzuekin** inguratzea izango litzateke, muestrak hartzea eta oso kutsatuak suertatu diren alderdietan inori sartzen ez uztea. Ekipo hauek **Protección Civil** erakundearenak izan arren, Gurutze Gorriari utziak daude.

Horretaz aparte, **ez suhiltzaileek, ez Harmadak ez poliziek** dakite fitsik ere gai honetaz.

Gogora dezagun orain dela aste gutxi **USAn, Californiako Riverside herrian** gertatu zena: materiale irradiatibo betetako kontainerrak zeramatzen tren bat deskarritatu zen etxex betetako alderdi batean. Jendeak, irradiatibitatea zeramatela zioten etiketak ikusirik korrika alde egin zuten; iristen dira suhiltzaileak eta polizia eta ze materiale dagoen konturatu bezain laister **ihesiari ekiten diote**. Handik ordu batzuetara datoz ekipo bereziak, eta konturatzen dira zorionez kontainerak ez direla hautsi eta ez dagoela arazorik.

Madrilean, 1982.eko otsailak 28. Haize gogorren ondorioz, tentsio garaiko linea bat, La Mudarratik datorrena, izorratua geratu da. Argirik ez inon. **Protección Civil**-eko egoitza ez argirik, ez telefonorik, ez irratirik..., gabe geratu da. Hango langileak etxera joan dira lotara. Ondo lo egin aaajjjhhh...

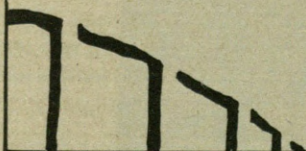
ANTINUKLEAR BATZORDEAK

izan ere

urtarrilean:

BEHE-
RA-
PENAK!

Handwritten signature



«HIBAIA» kutsaduraren aurka lanea

«ORIA IBAIAREN BIZIAK 900 MILIOI BALIO DU»



1968.ean, Orioko hondartza ibaiaren aparrez estalia

ZER EGITEN DU HEMEN HIBAIAK

Entrepresa hau, 1976.ean sortu zen SEDECCA haren ondorengoa da. «Lan interesgarriak egin genituen talde hartan. Orduan eginak dira Oria ibaiaren azterketa, Gipuzkoako Diputazioak aginduta egina, eta Bidasoarena, Nafarroako Diputazioak ordaindua. Bueno, bi kasu hauetan marreak iristen diren lekuraino egin genuen azterketa: hortik aurrerako tramoak oso ezaugarri ezberdinetakoa izan ohi bait da, eta kutsaduraren izakera ere oso bestelakoa. Dena dela, gero konponezin batzuk sortu ziren eta Sedecca hori desegin egin zen. Gu gara haren asmoei segida zuzena eman diegunak».

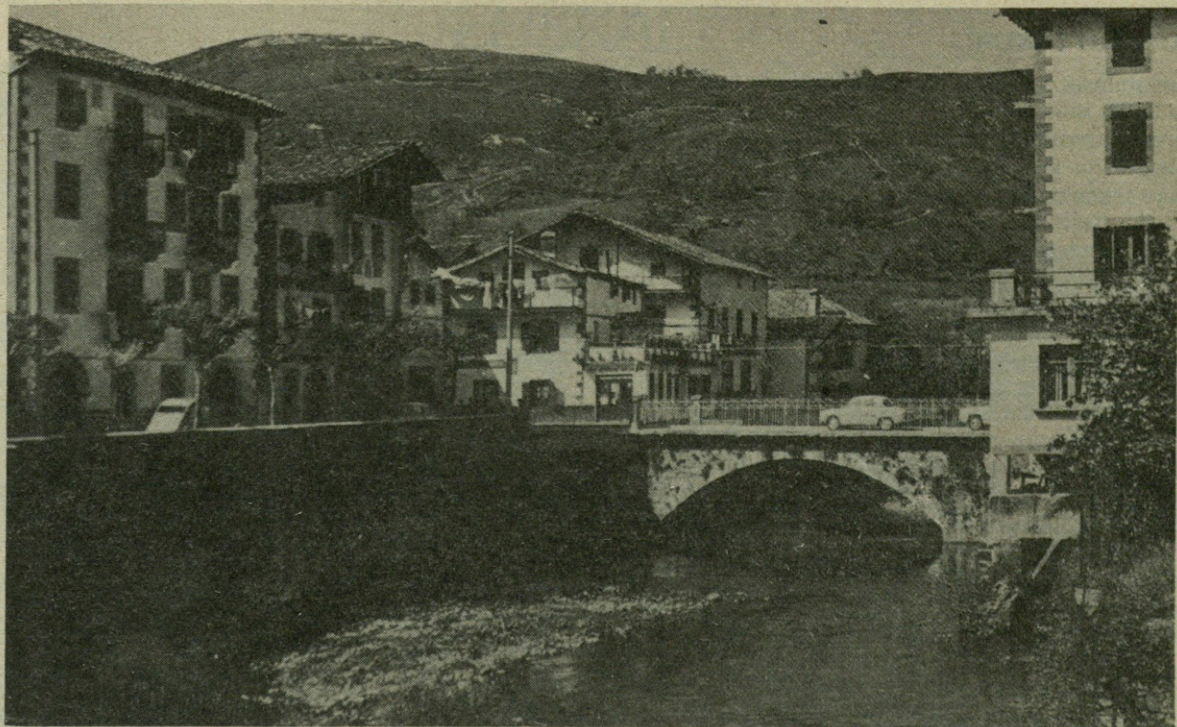
Kontutan izatekoa da Sedecca hori kapital frantsesaren eraginpean soru zela: SAPEC elkartearen bultzadaz. Hau berriz, gezurra badirudi ere, petrolio gauzetara emana dagoen multinazional baten adarra zen, ELF enpresarena. «Ez ezazu ahaztu multinazionalak beren inbertsioak bazter guztietan egin nahi dituztela». Juan Puebla injiniadorea da horrela mintzo zaiguna. «Gainera, gai hauetan espezialduta dagoen jendea behar dute: beren errefinategietan hondakinei behar bezalako tratamendu bat emateko, petrolio prospezioetan zenbait arazo konpontzeko, etabar».

IZOKIAK BERRIZ ARIZKUNAINO

«Enpresa pribatuen zenbait prolema zuzentzeko azterketak ere egin ditugu, baina erakunde publikoak dira guregana jotzen dutenak gehien bat: Udaletxeak, Diputazioak, etabar». Tolosako Udalarentzako, adibidez, beren kanterila sarea berplanteatzea posible egingo duen azterketa bat egin dute, eta orain hots eta zaratak kontrolatzeko Ordenantza batzuk enkargatu dizkiete. Donostiako Añorga errekaaren saneamenduan ere sartuak daude, Errenderian ere lan batzuk egin dituzte, eta Sedeccaren denboran eginko gehienak ere erakundeen aginduz eginak ziren. Hala nola Bidasoaren eta Oriaren azterketak.

Bidasoaren azterketa, izokiak (salmon, saumon) jasaten duen egoeratik agindu zion Nafarroako Diputazioak. Garai batetik honuntz asko azteratu bait da arrain prezia-tu hau. «Lesakako laminazioen arazoa dela esango luke norbaitek, eta gaia ongi arakatu ondoren zera aurkitu genuen, izokiek errekan gora jarrai zezaten oztoporik haundienak argindar zentraletako presak zirela. Uda partean, ibaia-ren hondoa erabat lehortzeraino iristen bait dira».

Ur presaren koska salta dezaten, eskilara antzeko batzuk egin ohi zaizkie, baina ez dirudi hala ere funtsean ezer aldatzen dutenik. «Legeak zentrale bakoitzari hainbeste ur



Izokiak Elizondotik gora ere heldu beharko luke.

egunero hartzeko eskubidea ematen dio, udaran bezala neguan. Zer gertatzen da horrela? Udaran leku askotan erreka zeharo lehor dagoela».

Konponbide gisara, zentraleen ur hartzea erregulatzea proposatu zuten talde honetakoak. Hau da: ibaiak dakarrenaren neurrian har dezatela zentraleek beren ura, asko dakarrenean hainbeste, gutxi dakarrenean gutxiago, edo ezer ez, baina beti ibaiari bere tamaina batean utziaz.

Depurazio sistema bat ere proposatzen zen bestalde. Elizondon, Lesakan eta Beran depuratzailerak ezarri. «Lesakakoak jadanik martxan dihardu. Halere guk argi esan genuen: depurazio sistemarik onenak ipinita ere, presen arazoa konpontzen ez bada alferrik zela izokiarentzat. Ez dut uste ordea oraindik alor honetan ezertxo ere zuzendu dutenik. Eta penagarria da: gauzak behar bezala zuzenduz izokiak garai batean iristen ziren lekuetaraino iritsiko bait lirateke, Elizondotik ondotoz ere gora dagoen Arizkunaino». Elizondo eta Arizkun amurruinak ikusten diren bezala izokiak ere ikusteagatik zerbait egitea merezi luke.

ORIA PIZTU DEZAKEGU

«Garrantzitsuena ez da depuratzea, ez kutsatzea baino». Eta horretan ez dute Hibaia-koek zalantzarik ametitzen. Oriaren urak behar bezain garbi egon daitezen, lau depuradore daude pentsatuak. Baina gehiena landu beharrekoa enpresek, paper fabrikek batik bat, askoz ere ur gutxiago erabiltzea izanen litzateke.

«Begira: zelulosa eta paper lantegi batzuek erreka osoak uzten dituzte lehor-lehor. Batek 140.000 metro kubiko irteten zituen eguneko, hau da, orduko 500.000 litro. Eta hori ezinezkoa da. Beno, fabrika horrek adibidez, bere arazo hori puska bat behintzat bideratu du. Baina izugarritzko inber-

tsioak egin beharra dago edozein depurazio plangintzak fruiturik eman dezan. Fabrika horien teknologia bait dago aldatu beharra, batetik hainbeste ur behar izan ez dezaten, eta bestetik erabilitako urak berriz aprobetxatu ahal izan ditzaten».

Paperarekin zerikusirik duten lantegiak bitan banatzen dira: paper pastarekin lan egiten dutenak, zelulosa sortuaz etabar: hauek dira kutsadurarik haundiena eragiten dutenak; eta besteak, pasta egiten ez dutenak: hauen kutsadura ez da hain haundia, eta asimilableagoa omen da.

Dena dela, hori bezain prolema larria da beste zenbait lantegirena, batez ere metalen azaleko tratamenduan-eta ari direnak: **kromatuak**, eta abar. Hauek sortutako kutsadura ez da beti bestea haina ikusten, baina erreka urari askoz ere kalte haundiagoa egiten dio. Eta gero hirietan gizakiok sortzen dugun hondakin eta zerrikeri pila izugarria, noski. Hainbat milaka pertsona bizi bait da Oriak zeharkatzen duen hainbeste herritan, Beasain, Ordizia, Tolosa, Billabona, Andoain, Lasarte,...

«Begira ezazu mapa honetan. Guk ibai baten uraren kalitatea 1etik 4ra neurtzen dugu. 1, bizia eta kume berriak sortzea normalak direnean; Oriaren kasuan hasiera muturrean besterik inon ez da posible, eta bere bi errekatan, Aratxes eta Leizaranen. 2: bizitza normala eta kumeak sortzea zaila. 3: arrain eta beste izaki guztien bizitza zaila, eta kumeak sortzea ezinezkoa. 4: bizitzaren aztarnarik ere ez. Hotzikara sortzen duena, hori Oriaren kasura aplikatzea da: lehen aipatu dizkizudan leku horietan besterik, ia inon ez bait da 3. mailatik pasatzen, eta Beasain-Ordizia pasa ondoren, Tolosa iragan ondoren eta Bilabona ondoren, kilometro askotan 4. mailakoa da: ez arrairik ez beste izakirik ezin da bizi».

ZORIONEKO DIRUA!

Soluziobideak adierazi zituzten tekniko hauek 1977.ean burutu zuten informen hartan. Batetik, kutsaduraren errudun diren entrepresetan neurri gogorrek hartzea berehala. Lehenengoz, ur gutxiago har dezatela erreketatik, eta horretarako **teknologian inbertsioak** egin daitezela: behar duten ur asko berriz erabiltzeko, zirkuito itxietan. Eta gero, ur kutsatuak zentralizatu. Behar izanez geroz, lantegi bakoitzak bere kutsadurari pre-tratamendu bat eman. Batez ere kromatuetara-eta emanak diren lantegiek.

Ondoren, **herrietako saneamendu sistemak** herrialdez herrialde bateratu behar dira. Horrek esan nahi du, herri bakoitzeko kanterila sarea ongi antolatu behar dela, eta gero beste herrietakoekin alkartu. Honela **lau depurazio leku** eraikiko lirateke: **bat Itsasondo, bi Tolosan** (bat hondakin urbanoentzat eta bestea paper lantegitakoentzat), **eta beste bana Andoain eta Usurbilen**. «Leku horietara zentralizatuko litzateke beste herrietako kutsadura guztia ere. Paper fabriketako hondakinak, berriz, leku berezi batean garbitu beharra dago, hirietakoen aldean oso bestelakoak direlako eta tratamendu bereziago bat behar dutelako».

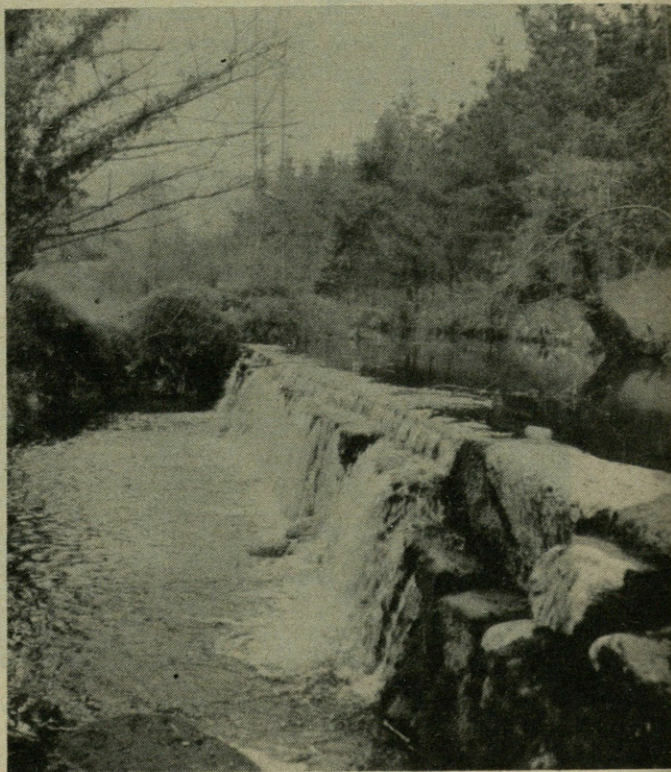
Inbertsio publikoa 869 milioitakoa izango zen 1977.ean egin izan balitz. «Honez gero ondotxo ere haundiago litzateke. Diputazioak dena dela inbertsio horren azterketa gaurkotu bat eskatu du, eta baita kutsadura mailarena ere. Jakina, hor kolektoreen eta depuratzailen kostuak daude. Enpresa pribatuen egokitze lanak ez dira hor sartzen. Diputazioak zer egin duen? Oraintsu emanak ditu kanterilak zuzen bideratzeko arauak, baina gauzak oso mantso doaz orohar».

ESTATUAREN ALA PRIBATUEN LANA?

Estatuaren barnean, «Comisaría de Aguas» delakoari dagokio kutsaduraren azterketa. Ez dirudi ordea lan horri ongi ekin dionik: horregatik jotzen dute aginte publikoek enpresa hauetara. Alde horretatik Madril politikak kutsadura arazoak talde pribatuen eskuetan uztea dirudi.

«Europar behintzat bi modelo daude kutsadura gaietan. Bata ingelesa: lan guztiak estatuak eragiten ditu eta kontrola ere berak darama. Frantzia berriz, obrak estatuaren eskuetan egon izan dira baina kontrola talde pribatuen esku zuten. Hemen talde pribatuek bakarrik agertzen dute benetako azterketak burutzeko ahalmena. Eta gu ere horretan ari gara. Hala ere, aginte publikoak indar haundiago bat egin behar lukete. Nolabaiteko gestio erakunde bat edo departamendu tekniko bat eraiki behar lukete agintariak kutsadurak suposatzen duen arazo zamatsu hau konpontzen ahalegintzeko».

Hondakin pila ikaragarri bat egiten bait du Euskal Herrikoa bezalako gizarte moderno batek. Eguratsaren kutsadura batetik, Gipuzkoan Zumarraga eta Tolosako zenbait auzo eta Pasaia kenduta, oso nabarmena ez dena, bai ordea eta izugarria Bizkaian. Hotsen arazoa bestetik: konponbideak bilatzen duela denbora gutxi hasi da jendea. Eta Euskal Herri osoan hain latzak diren zaborren eta ur zikinen arazoak.



Bizia ematea hiltzea bezain erreza balitz...

«Zaborrei ere orain arte ez bezalako erantzunak eman behar zaizkie. Guregana datozen bi irtenbide aztertzen dizkiegu: zakarrak erretzeko labeak eta zabortegei kontrolatuak, Donostiako Udalak eta beste zenbaitek egin dituztenak bezalakoak. Dena dela, ez gara kutsadura arazotan dabiltzan bakarrik. Hor dituzu Bizkaian INPOLUSA, IRSA, eta abar. Hori, azterketak egiten dituzten artean. Gero jakina, kutsaduraren kontrako planak aurrera ateratzeko materialeak saltzen dituztenak daude».

Joan baino lehen, «ibaia» h-rik gabe dela esan diogu. «Bai, badakigu oraintxe denbora gutxi kendu diotela Euskaltzaindikoek. Guk gure izena artean «Hibaia» zenean hartu genuen eta orain hori erregistroan aldatzea garestia da».

Artzaiak esan zuena: «Lehen errekek zikintzeko fabrikak egiten hainbeste gastatu, eta orain errekek berriz lehen bezala uzteko are eta gehiago!».

EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEAN



EUSKARA GUTXI, EUSKARAZ GUTXIAGO

Edozein arazo edo gairen azterketan, lehenbiziko lana aztergaiaren mugatzea eta zehaztea izaten da.

Euskara Unibertsitatean ipini diogu izenburutzat saiotxo honi; zein unibertsitatetan ordea, eta zein ikuspuntutatik begiraturik izango den euskara lirarteke zehazkai.

*Unibertsitatea, Euskal Herriko Unibertsitatea izenekoa, Universidad del País Vasco delakoa. Jakina denez E.H.U. honek Bizkaia, Araba, eta Gipuzkoako lurraldeak ditu esparrutzat. Ez da beraz Nafarroa hor sartzen, beste-
la ere Opusko Unibertsitatea pribatua izateagatik ez genuke hemen sartuko, ez eta Bilboko Deustuko Unibertsitatea, pribatua baita, jesuitena; ez eta ere Donostiako Injiniadoreak eta E.U.T.G., opus eta jesuitenak direlako. U.E.U. ez dago errekonozitua; beste azterketaren bat behar luke.*

*Kontutan hartu ditugun fakultateak estatal estatusekoak dira, Unibertsitate autonomorik ez dugu. Fakultate haue-
tatik Zorroagakoa (Donostia) —Filosofia, Pedagogia, Psikologia— eta Donostiako Deretxo.*

*Aztertu dugu baita ere Unibertsital Eskola maila duen Irakasle Eskola, kasu honetan ere estatala, Donostiako Ate-
gorrietako Eskola.*

*Bestalde, euskara zein inkuaspuntutatik begiratu dugun dugu zehazkizun. Bada, bi aldetatik. Bata, Unibertsitatean
unibertsital gaiak euskaraz nola, zenbat eta noraino erabiliak diren. Bestea euskara bera, gai; optatiba edo asignatura
moduan nola eratua dagoen.*

Atal honetan zein egoeratan aurkitzen den euskara, hala asignatura ofizial bezala, nola optatiboa edo programatik kanpoko bezala, ikusiko dugu.

Horretarako, lehenbizi, Donostiako Irakasle Eskolara jo dugu, hau da OHOean irakasle izango direnen eskolara.

«Lehen, orain dela bost bat urte, programatik kanpo genuen euskara. Badakizu, euskaraz zekitenak arduratzen ziren ahal zen moduan aldameneko irakasten, euskal mintegiak, etabarretan.

Gero aukerazko asignatura bezala ezarri zen programan. Ikasleak bazuen aukera hori, nahiz eta ez izan ofiziala, nahiz eta expedienteetan ez agertu. 1979-80. ikasturtean plan bat egin genuen hemen, Ategorrietan, Bilboko Irakasle Eskolari ere aurkeztua eta Unibertsitateak onartua, euskara programaren barnean asignatura normala izateko. Ordudanik irakaslerako ikasle guztiek, kimika eta filosofia bezala euskara aprobatu behar dute; beraien expedienteetan agertuko zaie».

Mila ikasle dira ikastetxe honetan, eta bi mailatan, edo bi zatitan hobe, bereizten da euskararen irakaskuntza: euskalduntzea, Jalgi Hadi metodoa jarraituz eta Alfabetatzea. Kozka bat, ordea, joan zaigu nagusitzen eta zera da: ikasleek ba al dute interes berezirik euskara ikasteko? Ala programa ofizialaz «bortxatuak» sentitzen dira? Berriro ere euskal departamenduko arduradunek erantzungo digute:

«Ikasleak badaki gaur egun irakasle bezala lana aurkitzeko asko primatzen zaiola bere expedienteetan euskaraz dakiela jartzeari. Bestela klasetara etorri e.a. beste asigaturen modura egiten du».

Irakasle Eskolako Euskal Departamendu hau 16 lagunez osatua dago. Profesionalizatuak daude, kontratatuen estatus batetan, PNNren antzekoa. Beraiek arduratzen dira Euskal Filologiako espezialitateaz eta euskarazko kalseetaz. «Bainan horietaz aparte, testoak euskaratu, irakasleentzat ikastaroak antolatu, administral itzulpenak egin etabarrekoak ere geure gain izaten ditugu».

Unibertsitatera gatoz, unibertsital eskola utzirik; bi urtetako diferentzia da azken finean bien artekoa, bainan oso kontutan hartzekoa, noski, euskararen irakaskuntzan, eraketa ez-



berdinak beharko dituztelako. Donostiako Deretxo Fakultatean honela erantzun digute.

«Lehen euskal kultur taldeak arduratzen hituen honetaz. Fakultate junta onartu zian gero klaseak ematearena eta bi ordu ematen dituk astean. Euskara, programatik kanpoko optatiba izango hukek, lizentziaturarekin batera zertifikatu bat emanen zaie ikasleei, dena den, non euskaraz ikasi duela ipiniko duen».

Zenbatek, ordea, hartzen dute «optatiba» hau? Nola planifikatzen duzue?

«Bada, ehunen bat izango dituk euskarazko klaseetara apuntatutakoak. Guztira 1.300 edo horrela ariko dituk

fakultate honetan deretxo ikasten. Planifikazioa? Orain Euskal Herriko Unibertsitateak sortu dik Gabinete Tekniko bat euskarari buruzkoa. Hemen euskarazko irakasleek egiten dutenaren fitxak betetzen dizkiate gabinete horretan iker ditzaten; klaseetara joaten den jende kopurua, irakasleak jarraitzen duen programa, e.a. Beste-lakorik ez zegok».

Zorroagako Filosofi Fakultatean (Filosofia, Pedagogia, Psikologia), euskararen koordinatzailearekin hitzegin dugu alde batetatik eta bertako euskarazko zenbait irakasleekin bestaldetik. Historia apur bat eginaz zera kontatu digu koordinatzaileak.

«1979-80. ikasturtearen amaieran

ikastaro intentsibo bat antolatu zen hemen 400 bat ikaslerekin. Ondo joan zen gauza. Jendea animatu egin zen. 1980-81. ikasturtean, urtean zehar, egunero ematea eta kurtso bukaeran intentsiboa jartzea pentsatu zen. Ordu txarretan, edo ez egokienetan behintzat, zirelako klaseak, edo kondiziorik ez zegoelako, kalefazio eza, klase zahar hauek, e.a., pikutara joan zen guztia. Talde gehienak desegin ziren. Kurtso amaieran Zorroagako egoerari buruzko erreibindikazio giroa zela eta (manifestapenak diputazio aurrean, e.a.), ez zen ikastaro intentsiboa aurrera atera.

Aurten, 81-82. ikasturtean, 3 urte-tako plangintza bat egin dugu. Kurtso hasieran eta amaieran hilabete intentsiboekin eta kurtsoan zehar egunero ordubeteko ikastaro batekin. Aurten gainera ordurik onenean sartu dugu euskara, goizeko hamaiketan. Beste asignaturen artean; honek ikaslea euskarazko klasera bultzatuko duelakoan gaude».

Nork ordaintzen du guztiau? Gobernua? (Jaurlaritzak?) Ikasleek? Zorroagak?

«Plangintza hau egin zenean Jaurlaritzari aurkeztu genion onar zezan eta subentzionatua izan zedin. Baiezkoa eman zion Jaurlaritzak hasiera batean. Ez zuela subentzionatuko abisatu zuen gero eta nola hala Gabinete Tek-

nikoarekin akordio batetara iritsi ginen, beraiek 5.000 bat pzt. jartzen dutelarik ikasle bakoitzeko eta hauek 2.000 pzt. ordaintzen dutelarik ikasturtean».

620 euskarazko ikasle omen dituzte eta gutxienez beste berrehun aukurarik gabe gelditu omen dira. Tokirik eza; hamaiketan jartzearen arazoetarik bat: Zorroagako gela guztiak ez dira aski hainbeste talderentzat. 33 euskarazko irakasle omen daude, ordubete bakarrik ematen dutenak gehienbat. Hauek, Irakasle Eskolakoek ez bezala, ez daude plantila barruan, ez dute kontratorik. (Egoera honetan omen daude fakultate guztitan. Hala esan ziguten E.H.U.ko Gabinete Teknikokoek, «monitore»-euskarazko irakasle hauei buruz). Zorroagako euskarazko irakasleak ez dira oso pozik agertzen egoera honetan.

«Hamaiketan izate horrek goiz guztia galdu arazten dik alde batetatik, bestetik ordubete besterik ezin deza-kek eman (batzuk arratsaldeetan ere ematen dizkitek, baina gutxi). Kobratu orduko kobratzen diagu, atera itzak kontuak beraz, hemengoarekin bakarrik ezin bizi. Beste era batetara antolatuz gero agian bai. Irakasle gutxiagorekin, eta orduak egunean barrera banatuz, lortuko hukek irakaslea honetara dedikatzea, klaseak hobeto prestatzea eta programaketak egitea. Baina horrela ezin duk. Ha-

maikak ordu ona dela? Ez ezak uste. Ordu horretan askok eta askok nahia-go dik hamaiketako egin eta tabernara joan. Kontutan hartu beharra zegok gainera ikasle munduan mugitzen gara eta bazekiagu ikaslea zoologiko-ko piztirik alperrena dela. Euskarazko klaseak ez zaizkie batere kostatzen, aukera ditek nahi dutenean joateko».

Euskalduntzea, gutxiasko, Jalgi Hadi metodoa jarraituz eramaten da, irakasle bakoitzak bere modura eta esperientziar. Alfabetatzeko gipuzkera eta bizkaiera euskalki ama duten talde ezberdinetan izateko aukera dute. Gero Alfabetatzen altua edo lehendik ikastaroren bat jarraitu dutenentzako beste maila bat. Euskarazko irakasleekin jarraitzen dugu.

«Ze arazo ditugun? Bat: etortzen haiz hona eta ezer ere ez zegok, mailaketa eraketa koherente bat, maila bereko irakasleen bilerak, programaketarik... materialerik ere ez zegok.

Badakik Kintana eta etorri zirela? Gabinete Teknikoak Fitxa batzu betetzea agindu ziguten. Kontrolea, bai ikaslearentzat, ebaluazioak, asistentzia, irakaslearentzat, beste programaketa, asterokoa jarri behar eta ordu bakoitzeko edukiena. Ez diagu hori onartu.

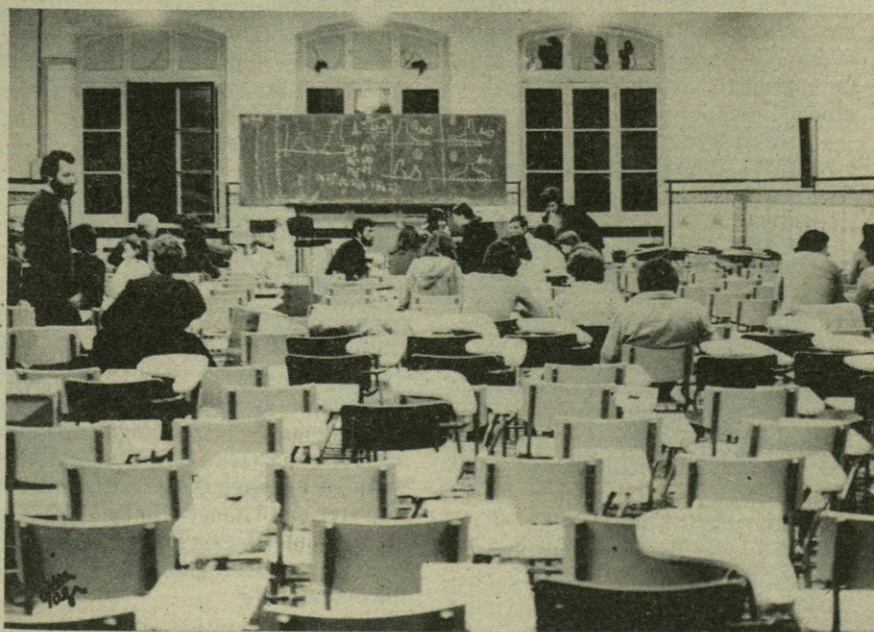
Fitxa horiek ez ditek klasea ematen laguntzen. Guk mailaka biltzea erabaki diagu. Urte bukaeran informe antzeko bat egingo diagu eta hor geldituko duk datorren urterako».

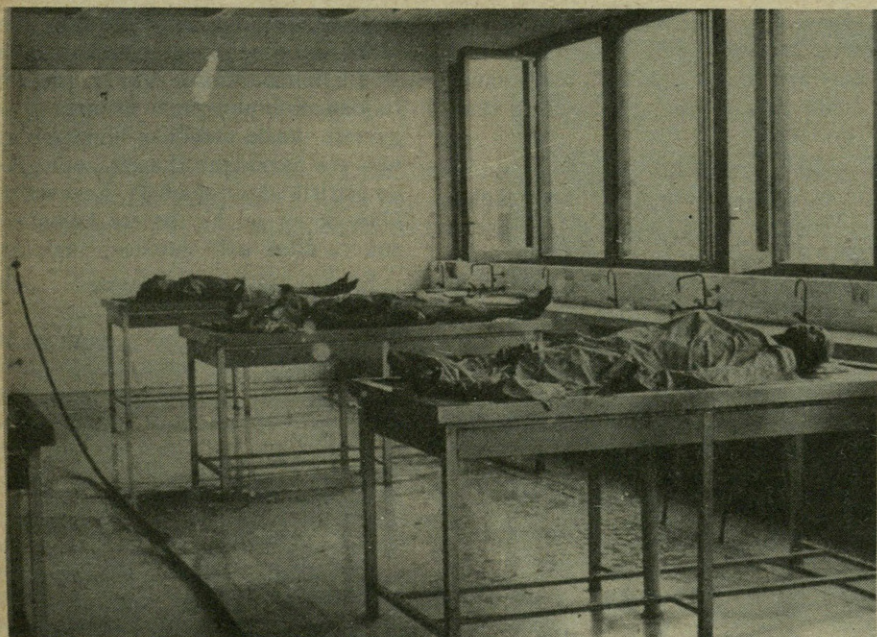
Direlako fitxa horiek euskara ematen den fakultate guztitan betetzen dira. Deretxon, adibidez, edo Irakasle Eskolan. Bilbora hotsegin dugu telefonoz, E.H.U.ko Gabinete Teknikora.

«Fitxatan monitoreen hamabostero-ko programaketa eta klase bakoitzeko eduki didaktikoa jasoko da. Ez dira berdinak maila guztiak fakultate orotan. Ez da beti metodo berbera erabiltzen. Kurtso bukaeran fitxak bildu eta estudioren bat egingo da horretaz».

Baina ez al duzue plangintza orokor bat Unibertsitateko ikaslearen kasu berezia harturik hasieratik hartu eta ikasle hori euskalduntzeko edo alfabetatzeko?

«Unibertsitatea ez da euskara ikasteko. Dagoeneko aukera du ikasleak B.U.P. eta C.O.U.n euskara ikasteko, Unibertsitatera euskara jakinda iritsi beharko luke Unibertsitatean euskaraz ikasi ahal izateko edozein gai».





Hori, ordea, kaso hipotetikoa litzateke, erabat ematen ez dena, teoriakoa. Gaur egun Unibertsitatean dagoen ikasleak ez ditu aukera denak izan...

«Bai, hala da. Bainan hemendik aurrera ez du aitzakia hori izango. Pentsatzen ari gara gradualki maila altuak besterik ez uztea. Adibidez datorren ikasturtean sartuko den ikasle orok izan du aukera C.O.U.n euskara ikasteko. Hemen fakultatean lehenbiziko maila ere emana izango da, kondizio bezala jarria dugu maila batetan ikasi duen ikasleak hurrengo ikasturtean ezin duela maila berberan jarraitu, lehenbizikoa egin duenak ezin du berriro lehenengo mailan apuntatu, bigarrena edo kalera. Datorren urtean, beraz, ez da lehenengo mailarik izango Unibertsitatean».

Horrek esan nahi du hemendik bost urtetara, urtero maila bat kendurik, filosofia horrekin jarraituz, ez dela euskarazko klaserik izango Unibertsitatean, guztiok euskara jakingo dutela...

«Bueno, bai, hori ez da erreala edo ez du egiantzarik ere, horrela beharko luke. Dena den ez dago ezer erabakirik».

Bestela gainera absurdoa litzateke datorren urtean izango ez den lehenengo mailako fitxak betetzea, betetzen ari diren bezala... Zein da zuek duzuen irakaskuntzaren plangintza orokorra?

«Esan beharra dago ez dugula plangintza orokorrik. Egoera zeharo ez-

berdinetan bizi da fakultate bakoitza eta gu koordinatzen ahalegintzen gara ahal den neurrian. Fitxak aztertu ondoren izango dugu ziur asko bainan berriro diot ez dugula plan orokorrik. Badugu ordea IV. kurtsoako plan berezi bat. B.U.P. eta C.O.U.n euskal lizentziatu piloa beharko da datorren kurtsoetik aurrera. Plan bat prestatu dugu IV. kurtsoan euskalduna alfabetatzeko eta irakasle gai izateko. Alfabetatzea, alfabetatze berezia (teknikoa) eta metodologia, dira plan hone-tako gaiak».

Zorroagan ere jakin dugu plan honen berri. Datorren urterako 500 lizentziatu euskaldun alfabetatuak behar omen dira. Kontuak atera eta 60ren bat pertsona ziren plan honetan sartzeko gauza. 20 besterik ez omen dira apuntatu.

UNIBERTSITAL GAIK EUSKARAZ

Irakasle Eskolan (Ategorrietan) bertako euskal departamenduak zuzendurik, lehenengo kurtsoan badira zenbait espezialitate zeinetan gai guztiak euskaraz irakasten diren.

«Denetara 1000 ikasle baldin badago etxe honetan lehenengo kurtsoan Euskal Filologian 29 dira euskaldunak, 20ren bat zientzietan, eta 32 Eskolaurre eta Giza-zientzietan. Euskal Filologian hiru kurtsoan jarrai daiteke euskaraz. Besteetan oraingoz ez. Zenbait kurtsoan bi edo hiru gai besterik ez da ematen euskaraz (gimnasia, plastika)».

Deretxoko Fakultatean euskarazko klaseetatik aparte mintegi bat omen dute.

«Mintegi juridikoa, UZEIren zuzendaritzapean, nolabait adiministratzio hizkera finkatzeko».

Bai, bainan gure galdera zera zen: ze gai ematen da euskaraz Deretxoko Fakultatean?

«Bat bakarrik, ekonomia. Besterik ez. Asignatura hau, gai hau, euskaraz eta erdaraz ematen duk. Aukera zegok. Euskarazko taldera 14 edo horrela joaten dituk».

Zorroagara jo dugu ondoren. Gehixeago geldituko gara puntu honetan gutxi gora behera, egoeraren adierazte izan daitekeelako. Berriro ere euskarazko koordinatzaileak hartzen du hitza:

«Lehendabizi testuingurua aztertu beharra dago. Donostia da maila honetan ingururik euskaldunena. Gasteizen adibidez, Euskal Filologian, lehenengo zikloan «hau maia da» ikasten ari dira. Leioan zientzi karreretan badute urtetako esperientzia. Bainan hemen filosofian tradizio eza da lehenik faltan botatzen dena. Psikologian eta Pedagogian, azken finean karrera tekniko eta hizkera berezi eta berria dute-nez arazoa ez da hain handia. Pedagogian adibidez urtetako esperientzia dugu herri honetan, ikastolak direla, e.a., e.a. Ez da gauza bera gertatzen ordea filosofian. Milaka urtetako hizkera baten falta oso nabari da. Sortu egin behar da hori guztia, hemen gabil-tza okarren».

3000 ikasleatik gora ari omen da Zorroagan. Lehenengo kurtsoan gai guztiak euskaraz eta gazteleraz omen dira. Hasieran 160 apuntatuta omen ziren euskarazko taldetara. Gaur egun 70-80ren bat gelditzen omen dira. Estadistika, Psikologia, Pedagogia eta Filosofia omen dira gaiak. Bigarren eta hirugarren kurtsoan gai batzu besterik ez dira euskaraz, besteak erderazko taldeetan jaso behar. Mintegiren bat ere ba omen dago euskaraz. Ikasleek zera diote:

«Begira, gu euskaldun zaharrak gaituk, bainan kostatzen zaiguk apunteak euskaraz hartzea. Ez gaituk alfabetatuak ea ez diagu ohiturarik. Gainera, Savater edo Gomez Pin entzuteko aukera dugularik ezin joango gaituk edozein meketreferengana» «euskara» gaitik bakarrik».

Hala diote eta hala da. Gaur egun

modan dauden handiki hauek konpetentzia handia egiten diete euskal irakasleei, nahiz eta hauek ez izan hain txarrak. Baina badakizue, handiaren lilura...

«Arazoa ez duk euskaraz ematen diren gaietara doan jende kopurua —dio pedagogiako irakasle batek— arazoa plangintza baten faltarena duk. Zeintzuk dira Euskal Herriko Unibertsitatearen helburuak? Zeintzuk egitarauak? Nork markatuko ditu helburuak? Ez zegok, ez egoteagatik, ez eta irakasleak elkarrekin topatzeko bilerarik. Hau konpontzeko irakasleak

geure kontura hasiko gaituk mintegi antzeko batetan planifikazio minimo bat izan dezagun».

Testo falta ere aipatzen du, apunteak sortu beharra euskaraz, (mintegi horretan zerbait egitekotan daude, zerbait argitaratzekotan), goizekoak eta arratsaldekoak talde batetan batu behar izatea, irakasleak kontraturik gabe egotea, e.a.

«Azken finean botereari ez zaio euskaraz interesatzen, ezberdinak izango lirateke gauzak bestela. Mediokritate hutsez jokatzeko du, kaskartasunez.

Hauek guztiak ez dira partxeak baino. Euskarari bere sakoneko ikurra kendu nahi diote, bere sakoneko edukia, mamia, muina. Demokraziarekin gertatu denaren antzekoa gertatzen ari da: libre gara baina... begira leihotik, begira behera ea zer dagoen. Azterketa diferentea egin behar dugu, noski. Hor dago koska. «Si, en el País Vasco se puede estudiar en euskara en la Universidad, cosa impensable hace unos años. Mirad lo que hemos logrado». Oso arazo larria da, euskararen hilzori ene honetan. Ez da negar egin nahia, oraingoan azkenetan dago. Hil kanpakiak entzuten dira. Benetan, ni oso ezezkorra naiz honetan. Baina tira, aurrera!

Euskal Herriko Unibertsitateko Gabinete Teknikoaren zereginetan, euskarazko klaseak kontrola, administrazio itzulpen eta, orokorki, euskaraz zaiptzearenaz aparte, Unibertsitatean euskaraz ematen diren gaien koordinaketa dago.

«Donostian Zorroagan, Deretxon, Petrokimikasen, Magisterion eta Empresariales badira euskaraz ematen diren gaiak. Bilbon Leioan (Zientzietan I. osorik, II. eta III. an zerbait), Arterder Eskolan, Sarrikon (estadistika), kazetaritzan (I. kurtsoa), Injiniadore Eskola, e.a.».

Galdetu diegu ea baduten ikasle kopururik, euskaraz eta gazteleraz ikasten dituenen arteko alderaketarik eta ezetz, prestatzen ari omen dira.

KONKLUSIOA

Konklusioa zuk zeuk atera beharko duzu. Guk dato batzu pilatu dizkizugu. Guk puntuak laburtu edo azpimarratuko dizkizugu.

1.- Euskaraz gutxi eta euskaraz gutxiago egiten da Euskal Herriko Unibertsitatean.

2.- Euskaraz ematen diren gaiak lehenbiziko kurtsoetan dira gehien.

3.- Fakultate bakoitzak eratu ditu ahal den modura euskarazko klaseak eta gaiak euskaraz, eta ez Euskal Herriko Unibertsitateak.

4.- Ez dago plangintzarik euskaraz Unibertsitatean finkatuko duenik. («Unibertsitatea ez da euskaraz ikasteko»)

5.- Pedagogiazko irakasleak zioena, ze interes dago benetan, euskarari adarretatik heltzeko?

IÑAKI URÍA



BI BERTSOLARI GAZTEREKin ELKARRIZKETA (II)

Aurreko astean hasera eman genion —datorren astean bukaera ordea— bertsozale guztiek ziur asko gustora irakurriko duten elkarrizketa bati. «Lezo»k eta Josu Zelaiak jaurtikitako galderei erantzuten diete, ZALDUBI zarauztarra gaijartzaile delarik. Jarrai gaitezen bada.

— A.: eta zuek nola ikusten duzue gaur eguneko bertsolaritza?

— Bertsolaritza ez dut ikusten garbi nola doan —dio Lezok—. Badirudi; gu bertsolariok, bertsolari bezala ez diogu geure burua eskeintzen bertsolaritzari, baizik ondoren datorrenari. Ba adidibidez, esango nuke bertsolariaren azken helburua bertsolaritza balitz, eta bertsolaritza hori debaldean, hutsean egin beharko balitz nik pentsatzen diat, lehen esan dugun talde horretatik, hamar edo hamasei horietatik aparte, askoz gehiago izango ginatkeela kantatzeko garaian, ze-

ren pentsatzen diat, ez zekiat ba, bertsolaritza jo edo ez negozio bezala, baina duda haundirik gabe batzuentzat nahiko lagungarri dela diru aldetik, orduan nik uste diat, behar bada mitikoa izango litzateke, baina debalde egingo balitz askoz bertsolari gehiago izango ginatkeela plazan ibiltzeko. Beraz bertsolaritza egiten dugu, bainan askotan piska bat geure buruari begiratzten diogu. Bai diru aldetik, fama aldetik eta abar. Baina guk, geure burua bertsolaritzari hutsik ez dakit zenbat aportatzen diogun.

— Hor gertatzen dena —dio Josuk— arauak jartzea oso zaila dela eta bertsolari batzuek egunean bi saio igual egiten dizkiate, bi edo hiru askotan eta dirua kobratu ere noski. Baina zerbaiten omenaldia bada ez da ezer kobratzen baina bestelako kasuak asko dira, hiru tokitan kantatu eta hiruretan kobratu, eta hori da, ez dakit zer izen jarri...

— Josuk dioena ikusirik —jarraitzen du Lezok— bertsolariak kontu piska bat eduki behar du, egun batetan konprometitu bada saio bat egiteko, ahal bada, oso beharrezkoa ikusten ez badu behintzat bera joatea.

Jai batean edo larunbat batean, arratsaldean, ilunabarrean, eta gauetz bertsolariak berak ibili behar badu, piska bat honek esan duena, zabaldu egin behar litzateke lana.

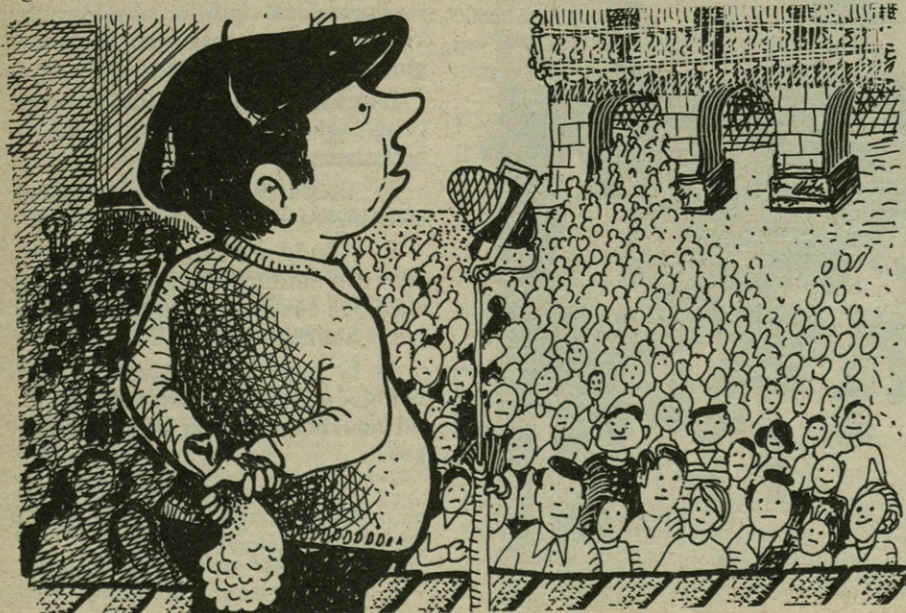
— Askotan hortik datorkigu berandu iristea ere —dio Josuk—. Eta eguerdian kantatu badu eta arratsaldeko seietan jarri bazaio saioa, eta berandu iritsi beste leku batetan izan delako, eta behar den haina lanik egin ez, beraz zer helbururekin dabil jende asko?

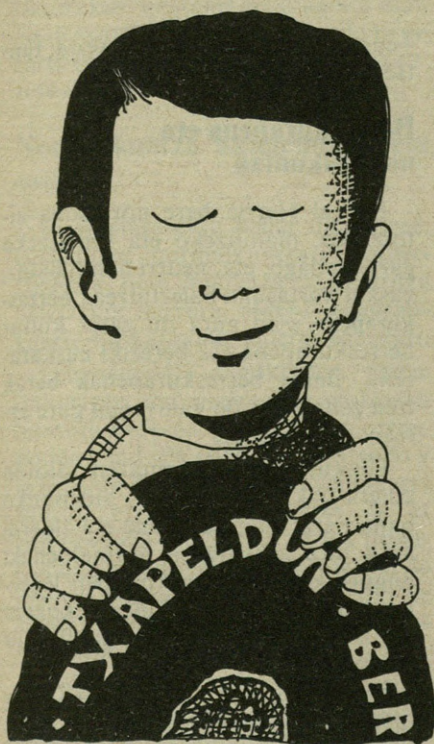
— Honek ez du esan nahi —dio Lezok— egunen batetan horretara iritsiko ez ginenik...

— A.: Bertsolaritzaren geroari begira zer ikusten duzue? Zer pauso ematen ari zarete?

— Hori nahiko problematikoa ikusten dut —dio Lezok— ez problematikoa bertsolariak faltako direlako; uste dut bertsolari zaharrak galtzen doazen moduan bertsolari berriak eta gazteak badatozela eta nire eritzian lehengoak bezain onak. Nik uste dut bertsolaritza galdu, alde horretatik ez dela galduko, baina bertsolaritzak beste modu batetara izan beharko lukeela. Lehen esan duguna, ze helburu behar du? Bertsolaritza, bertsolaritza bezala edo Euskal Herrian dozena erdi bat bertsolari dantzan ibiltzea da helburua?

— Eta agian hortik dator txapelketaren rolloa —dio Josuk—. Txapelketak dirudienez jendea asko mugatzen du, eta orain dator, eta ez dakit horretaz hitzegun behar dugun, komeni den ala ez, baina adibidez egin dezagun kontu, txapelketak aztertzen baditugu, jende bat selekzionatzen da. Azkenengo txapelketan zortzi hautatu ziren eta horrek badirudi zortzi bakarrik ibili behar duela pentsa arazten duela jende askorengan, hauetako ondo egin zuten eta... Bertsozale askok ez du hori pentsatuko, baina nahiko kontutan eduki behar da hori. Ba txapelketetan nahiz eta gaizki egon han egoera batetan dago. Eta ez du esan nahi jende honi deitu behar ez zaionik. Hor jendea nahiko selekzionatzen da eta alde batetatik komenigarria bada bestaldetik arriskugarria da nire ustez.





— Duda haundirik ez zegok —**dio Lezok**—. Txapelketa herriari gustatzen zaiola, borroka giro hori edo, euskaldunok dugun grina hori edo...

Bainan hori positiboa al duk? —**galdetzen du Josuk**—. Bertsolariak tubotik sartu behar al dik? Nik ezin diat tragatu bertsolaria aizkolari bat bezala. Nik ez zekiat: Bertsolaria neurtu egin behar al da? Mitifikatu egin behar al da? Hori ez dago batere garbi eta ni ez naiz batere aldekoa ere.

— **A.:** Baino ez zegok dudarik txapelketa batetan bertso hobeak botatzen direla...

— Bai hori bai —**dio Josuk**—. Txapelketa agian, ona izango litzateke mentalizatuta balego jende entzulea eta bertsozalea, nahiz eta txapelketan bertsolari bat atzean gelditu, jar dezagun txapelketa nagusia adibidez, jende horri deitu egin behar zaio eta lagundu eta hau ez da gertatzen baizik alderantziz. Baina behar bada txapelketa eratzeak arrazoia hau da, bertso hobeak botatzen direla eta horretara bortxatzea. Ni ados nago puntu horretan. Bainan ikusten diat marioneta bezala ibiltzen dela jendea. Zergatik mentalizatzen da? Apostuagatik eta apostua egin behar da. Zergatik aizkolari apostu eta diru joka-

tze eta rollo guzti hori? Agian hortik dator bertsolarien rollo hori ere.

— Bai, nik uste jendea zentzu horretan joaten dela —**dio Lezok**—.

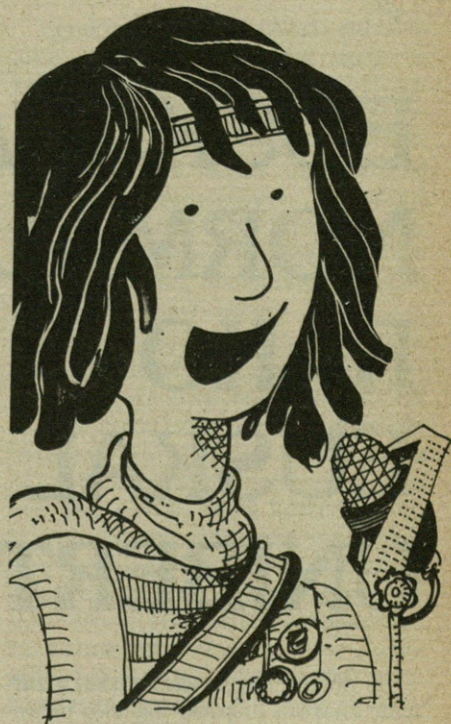
— Eta gero elkar ezin ikusiak datoz —**dio Josuk**—. Hau hobe da, eta abar. Hau aspalditik datorren gauza bat da.

— Azkenengo txapelketan jende heldua aurkitzen zen —**jarraitzen du Lezok**—. Orduan jende heldu hau bukatzen denean, beste era batetara, kultur maila bat emanaz jarraituko duela uste diat bertsolaritzak eta jende gazteak nolabait bertsolaritzara sartzeko apostu girorik ez du behariko eta behar bada gazteengana joan beharko dugula beren problema aztertu eta horretaz hitzegitera bertsolariak. Jaialdietara joanda askotan gazte jende gutxi ikusten diat. Beti «txapelketa», hau da txapelaz jantzi-tako entzulea. Orduan badirudi gaur egungo prolemak ez direla garrantzitsuak eta gazteak nola sartu bertsolaritzan? Nola eragin gazte publikoa bertsolaritzan? Hori oso interesgarria izango litzateke. Nolabait aztertu eta... Orain badirudi ikastoletan eta... hasi direla asignatura gisa ematen... Bertsolaritza esan izan dugu kultur bidetik dabilela, bainan ez dakit bertsolaritza beti kultur bidetik ibili den, orain arte baserritar giro batetan mogitu baita gehiena.

— Gaur herri batetan —**jarraitzen du Josuk**— sala batetan jartzen bada konjuntio bat edo musiko bat, jendea ondo pasatzera joaten da, eta gaur egun bertsolariekin ere zerbait horrelakoa gertatzen duk, jendea joaten dela entzutera eta ez bertsolaria bera aztertzerara, bere esan nahia edo bertsoa aztertzerara, baizik ondo pasatzera. Nik uste diat jendea mentalizatze-ko jendeari erakutsi egin behar zaiola dauden bertso motak eta bertsoa zer den eta bertsoa aztertzen. Hori izango huke bide bat. Ba jende askok ez dik balio txapelketarako, eta guztiz arrazoi zeukatek.

— **A.:** Gaur egun badirudi ematen ari dela holako prozesu bat baserri giroko bertsolari hauek piska bat utzi eta hiri nagusietako bertsolaritza sortzen ari dela, ikastoletatik sortutakoak, gaueskoletakoak eta abar... Horiek izango dira bertsolaritza mantenduko dutenak?

— Nik ez dakit mantenduko dutenak diren —**dio Lezok**—, baina nik ez diat beste biderik ikusten. Hauek



izango dituk nolabait geroko jarraitzaileak, giro horretan bertan hasten denak, horrek berak egin behar dik lana niretzako.

—Eskema hori hautsi beharra zegok —**dio Josuk**—. Baserritar giro hori geroz eta... frogarriena duk entzu-leagoa. Orain artean gehiengo hori goitamar urtetatik gorakoa duk, orain bazidurik jende gaztea ere joaten hasia dela. Lehengoan Tolosan behintzat inpresio hori hartu nian, jende gaztea dextente joan huen. Orduan bertsolaritzak pasatu behar duela baserritik hiri girora, behar beharrezkoa da, zeren hizkuntza bera ere aldatzen doa, baserri girotik, hau da, hemengo euskalkitik euskara batura edo gaur egungo kale hizkuntzara. Agian herri guztia euskalduna izango balitz beste gauza bat izango huke. Baina jende asko zegok euskara ez dakiena, eta jende asko ikasten ari dena, eta horri nolabait bultzatu egin behar zaiok edo jende horren barruan sartu bertsolaritza. Hori euskara ikasten ari denean kontutan eduki behar diagu biharko entzulea hori izango baita, eta bertsolariak egon behar dituk jende horrentzako, eta prestatu hizkuntza aldetik. Gero bertsolari hauek hemendik bost edo hamar urtetara agian beharra izango dituk euskara batuan kantatzen hasteko, ulertu ahal izateko.

EUSKARAREN NORMALKUNTZA- RAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA

Ba dirudi, dagoeneko euskal gizartearen onartua dagoela hasteko behintzat, euskarak bere lekua behar lukeela Unibertsitateko irakas-hizkuntza bezala, bai eta ikerkuntzakoa bezala ere. Horretarako ez dago euskaltzale burubero eta erradikal izan beharrik gaurregun. Beste hainbat ez aipatzearren, aspaldiko 1966an Patxi Altunak nahiko ondo azalduak ditu, euskarak Unibertsitateko irakaskuntzari heldu beharra eta horretarako baldintzak zeintzu diren; geroxeago, 1977an, premia bera adierazten zuen Adrian Celaiak, «porque para que viva la lengua es indispensable que alcance todos los niveles de la cultura» (Deia, irailak 23). Nekez hartuko ditu inork buruberotzat eta erradikaltzat bi gizonok.

Areago, legez ere onartua dago hori, euskal Estatutuak berak gaztelaniaren eta euskararen ofizialkidetasuna aitortu duenetik. Beraz, indar morala eta soziala ezezik, indar juridikoa ere ba du gaurregun aspalditiko eskabideak.

Baina eztabaida sortzen da, nonbait, erabaki behar denean, noiz, nola eta zein neurritan sartu behar den euskara Unibertsitateko irakas-hizkuntza bezala. Behin baino gehiagotan entzun ohi dugu, euskara ez dagoela gaurko zientziaren eta teknikaren mailan erabiltzeko gaiturik, edota irakasleak eta ikasleak ez dardela euskarari aski trebaturik, eta, horregatik, ez dagoela Unibertsita-

tean —edo irakaskuntzaren behe-
rago mailatan— erabiltzerik oraindik.

Unibertsitatea eta Kultura

Eritzi horrek zuzenetik erdia besterik ez dauka; okerretik du beste erdia. Unibertsitateaz adiera jakin bat nabarmentzen du: hau da, irakaskuntza-sistemaren erpina bezala hartzen da soilik unibertsitatea: Goi-mailako irakaskuntza litzateke besterik ez. Orduan, ondoriotzat ateratzen da, behe-
ragoko mailako irakaskuntzak —lehen-mailakoak eta erdi-mailakoak— hizkuntzazko plataforma prestatu eta egokitu behar diotela Unibertsitateari, eta orduan bakarrik hasiko dela hori euskara erabiltzen.

Egiaren erdia besterik ez da hori. Izan ere, hori baino gehiago da Unibertsitatea. Ortega y Gasset-ek esaten zuen bezala, «Kultur mezua» transmititza du lehen eginkizuna Unibertsitateak. Kultura, berriz, aurrenik, etniaren, herriaren bizia eta ondasuna da. Horregatik, Goio Monreal-ek honela definitzen du euskal Unibertsitatea: «Vehículo de expresión de la cultura específica del País Vasco». Eginkizun hori beteko baldin badu, ordea, Herri honen kultur dinamika-
ren barruan murgildurik egon behar du Unibertsitateak: hau da, Euskal Herriko dinamika ekonomiko, sozial eta politikoari erabat atxekirik, horretan oinarriturik, horren barrutik bere asmoak, programak eta helburuak eratze-
ko. Baina gure Herriaren kultur dinamika honetan, hizkuntzak

—euskarak—du garrantzi berezia; funtsezkoa, esango nuke.

Berreskurapena eta normalkuntza

Euskal Herria bere nortasuna aitortzeko, mamitzeko eta finkatzeko garaian dago; eta, neurri handi batez, euskal nortasuna baieztatzeak berreskurapena esan gura du gaur: kultur berreskurapena eta bereziki euskararena. Baina berreskurapenak berak izen zehatz bat du gaurregun gure artean: **normalpena**.

Hizkuntzalariek ematen dioten adiera jakinetik zerbait aldentzeko banaiz ere, esagura zabala eta alderdi asko ditu euskararen normalpenak: linguistikoz gain, normalpen lege-koaren, sozialaren, kulturazkoaren eta instituzionalaren bila dabil gaur euskara.

Berreskurapen- eta normalpen-prozesu horren barruan du bere lekua euskal Unibertsitateak; ez edozein leku, behinena baizik. Monrealek berak esaten duenez, «la Universidad es protagonista en un proceso de recuperación lingüística». Horretarako Unibertsitateak bereganatu egin behar du aurrenik normalpen-dinamika, bere mailan eta barruan aurrera bultzatzeko. Euskal Herriko Unibertsitaterako Estatutuen proiektu batetan irakurria dut: «La UPV (Universidad del País Vasco) prestará particular atención al cultivo y desarrollo de la lengua y cultura vascas a fin de que, de manera inmediata, se inicie un proceso hacia la normalización y total incorporación en la vida universitaria». Poztekoa da oraingo erretorea bera ere horretaz kezkatu-
rik dagoela ikustea, esaten duenean: «La asunción de nuestra cultura por parte de la Universidad: este es el reto de la década y de las décadas próximas».

Baina euskal Unibertsitateak ez du bere barrura bakarrik begiratu behar: Herriaren, honen kulturaren eta hizkuntzaren normalpen-dinamika murgilduta dagoelarik, prozesu oso horren zerbitzuan dago; horrela bakarrik izango da herritarra euskal Unibertsitatea. Euskararen normalkuntza-prozesu osoaren eragile eta gidari izan behar du euskal Unibertsitateak, bere eginkizuna benetan beteko baldin badu: «protagonista» izan behar du. Ez dauka zain egote-

rik, irakaskuntzako beheragoko mailatan normaltzen denerako, edo ta gizarte-sektoretan normalkuntza-prozesua nola bideratzen den begira.

Normalkuntza akademikoa eta soziala

Bi aldetara ekin behar dio, beraz, euskararen normalkuntzari Unibertsitateak, bere eragiletza eta gidaritza betetzeko: barrura, alderdi **akademikoari**, eta kanpora, alderdi **sozialari**.

Lehenengoari dagokionez, hauxe irakurtzen dut oraingo erretorearen hauteskunde-programan: «Corresponde a la UPV/EHU el desarrollo y la fijación de la lengua a nivel universitario, el responsabilizarse de la competencia lingüística de los titulados que han de ejercer la profesión de manera bilingüe, y la realización de sólidas experiencias docentes e investigadoras en euskara».

Ongi formulaturik daudela uste dut Unibertsitateak, barrura begira, euskararen normalkuntzari buruz dituen eginkizunak. Bide horretatik euskal Unibertsitatearen azpiegitura landuz joan beharra dago. Hirutan bana daiteke hori: hizkuntzazkoa, pertsonala eta bibliografikoa.

Euskara gaitu. Zientzi mailako hizkera eta lexiko teknikoak landu beharrekoak dira, Unibertsitateko irakas-kuntzan eta ikerkuntzan erabiliko badira. Horretarako behar-beharrezkoak dira hiztegi sailkatuak, berezituak eta teknikoak. Baina, horiekin batera, euskara gaitu, erabiliaren erabiliaz gaituko da Unibertsitatean.

Irakasleak trebatu. Beren espezialitatearekin batera, alorreko euskara teknikoan gaitu behar dute Unibertsitaterako irakasleek. Lehen aipaturiko artikuluan, bi baldintza ikusten zituen Patxi Altunak beharrezko, euskara Unibertsitateko irakasbide bezala sartzeko: a) «Euskararen jabe bikain eta trebe liraken irakasleak»; b) «Euskaraz dakiten ikasleak». Bigarren baldintza hau beheragoko mailetakoko eskola euskalduntzen den neurrian beteko dela dirudi; lehenengo betetzeko, ordea, ekinaldi handia bideratu beharra dago, oraindik ere, datozen urteotan «euskal Unibertsitate» egiazkoa bihurtuko bada. Horretarako alfabetatze teknikoak asmatu, programatu eta aurrera eramane behar.

Oinarritzko bibliografia prestatu. Oinarritzko kontsulta-liburuak eta

zientzia bakoitzeko hastapenezko liburu orokorrak, alde batetik, eta, bestetik, liburu klasikoak itzulpenak (jakintza-alor bakoitzekoak) prestatu behar dira, irakasleek eta ikasleek beren lanerako euskarazko azpiegitura bibliografikoa eduki dezaten.

Irakasleena eta bibliografiarena oso loturik doazkio, noski, euskararen beraren gaitzeari, ez bait dago abstraktuan edo laborategian euskarra trebatzerik.

Baina akademikoz gain, alderdi **soziala** du euskararen normalkuntzak; osoan hartu behar du euskal Unibertsitateak. Administrazioan eta gizarteko sektore guztietan euskara normalduko baldin bada, gidaritza tekniko eta zientifikoa eskatzen du horrek, Unibertsitateak eman beharko lukeena. Prozesu bizia da normalkuntzarena; instituzioetako eta gizarteko euskararen normalpenak eta Unibertsitate barrukoak elkarri eragiten diote. Baina gaurregun, Unibertsitateak kanpoko edozein sektore sozialetan, hizkera eta lexiko teknikoak eta berezituak erabiltzen dira. Gizarteari begira bizi den Unibertsitateari eskatzen zaio horien lanketa, zehaztapena eta finkapena eragitea, koordinatzea, gidatzea eta zuzentzea. Euskararen normalkuntza globalaren etengabeko premiei eta eskabideei adi egongo da horrelako euskal Unibertsitatea, bere «Servicio de extensión universitaria», horretarako, eratuz.

Erantzukizun historikoa

Erantzukizun historikoa du Euskal Herriko Unibertsitateak, gaurregun, euskararen normalkuntza-prozesuan: gogoz eta zentzuz bere eskuetan hartzekoa.

Bide luzea izango da normalkuntzarena. Legezko dekretuak eta erabaki akademikoz funtsezkoak eta erabatekoak beharrezkoak dira; baina ibiliaren ibiliaz ebakitzen bada bidea, erabiliaren erabiliaz bideratuko da euskara tekniko-berezitua, nahiz eta helburura iristeko, etengabe bide-zuzenketak egin behar izan. Unibertsitate osoaren, kultur instituzio berezituaren eta gizarte-sektore guztien arteko lankidetzaren biziaren, «hauzolanaren» tankera hartuko du horrela euskararen normalkuntzak. Horren koordinazioa eta gidaritza, berriz, euskal Unibertsitateak Euskal Herriari zor dizkio.

Eginkizun historiko horri erantzuteko, tresna instituzional egokiren bat eratu beharko luke Euskal Herriko Unibertsitateak; benetako «Euskal Unibertsitatea» izatera iristeko, hain zuzen ere. Agian orain arteko «Gabinete técnico»aren hedapena izan daiteke instituzio hori. Izan ere, ez dirudi Filologi Fakultatearen gain ezar daitekeenik horrelako eginkizun akademikoz-sozial zabala.

Ezaguna da, bestalde, hemengo Unibertsitateak euskara tekniko-berezitua normaltzearen eragitea eta koordinatzea ez dituela oraintxe arte bere gain hartu; lehen urrats serioa «Gabinete técnico» delakoaren eratzea dela dirudi. Baina horren gorputza handitzea, sendotzea eta finkatzea eskatzen ditu normalkuntzaren eginkizun galantak. Nola egingo da hori? Horretarako ere, gizartearekiko eta kultur indarrekiko irekitasuna eta eritzi-zabaltasuna eskatu behar zaizkiola iruditzen zait, kanpoko ahaleginak aintzat hartuz, bereganatzeko edo koordinatzeko.

Bitartean, eta orain arte, kanpotik bultzatu eta koordinatu da, hain zuzen, euskararen normalkuntza, horrela Unibertsitateari berari zerbitzu bat eskainiz. Bereziki UEU eta horren inguruan eta horren koordinazio moralaren babesean sortu edo eratu diren hainbat instituzio edo talde pribaturen lankidetzaren oso garrantzizkoa izan da, euskara tekniko-berezituaren normalkuntza bideratzeko: UZEI, Elhuyar eta Unibertsitateko irakasle- eta ikasle-taldeak aipatzekoak dira, besteren artean. Guztien gainetik, bere gidaritza gorena eskainiz eta euskararen batasuna arautuz, Euskaltzaindiak garrantzi apartekoa izan du, eta izango du, euskara tekniko-berezituaren normalkuntza akademikoa eta soziala aurrera eramanean.

Euskal Herriko Unibertsitateak autonomia lortu orduko eta Euskal Herri osokoa izatera iritsi aurretik ere, bere eskuetan hartu beharko ditu euskararen normalkuntzaren dinamika, gidaritza tekniko eta koordinazioa, horretarako Nafarroako eta Iparraldeko unibertsital Institutzioekin lotura bereziak eratuz.

Bitartean, lan horretan dabilzan erakundearen eta taldeen arteko lankidetzaren derrigorrezkoa izango da, normalkuntza kaosean eror ez dadin.

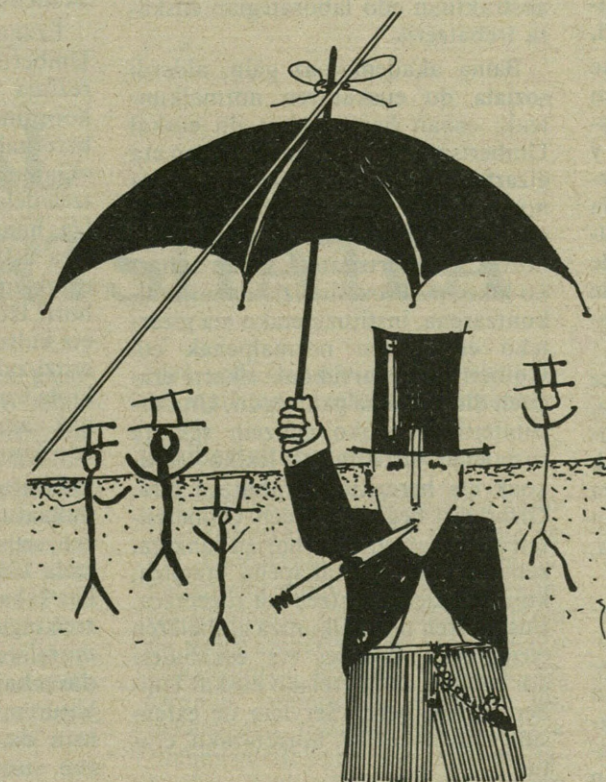
Jausoro

Alcémonos en defensa de Alava contra vizcainos y guipuzcoanos

Euskal gobernoak, Gasteiz hiriburutzat hartu zue-nean, jendeak ez bazuen oso animaturik hartu, onartu zuen bederen. Aldaketa batzu izango zituen Gasteizek, hemengo ko-mertzioa handitu, garran-tzi handiagoa erdietsi, kul-tura mailan igo eta ez da-kit zenbat mila gauze ere.

Egia esan, Gasteiz alda-tu da, bai; orain gure ka-leetan kotxe dotore ugari ikusten da, polizia nonna-hi, eta ostatu txukunene-k, garestienek negozio ederra egin dute. Bai, Gasteiz al-datzen dihoa eta lehen Gasteizko atso eta agu-reentzat geriatrikoa zena, orain euskal gobernoa da; lehen Ajuria Enea museoa zena, orain Garaikoetxea-ren jauregia; lehen «De-nok» antzerkigintza tal-dearen lokala zena, orain ez da deus eta bere orde-z Garaikoetxearen igertokia dago; lehen Kultura etxea izango zena, orain parla-mentoa izanen da; lehen atzeratuen eta subnorma-leentzat zegoen edifizioa Arkauten, orain poliziaren eskola izanen da. Seguru zerbait ahazten zaidala, baina ikus dezakezuenek, Gasteiz aldatzen dihoa, orain hiriburu bat egin di-gute, badaukagu parla-mentoa (kultura etxerik ez), badaukagu gobernoa (geriatrikorik ez), lehenda-karia (museo bat gutxia-go), etabar.

Gobernoak bere eremu-ko irratietan euskara sar-tzea bultzatzen du, baina Gasteiz irratia erosi egin du, eta noski orain, gaur,



irradi horretan ia ia ez da deus egiten euskaraz (%0,1 gutxi gora behara). Diputazioa maiz poliziaz inguraturik ikusten da, zer gertatzen den? Parlamen-toa, motel, parlamentoa.

Eta hemengo gobernoak Gasteiz aldatzeko lan txi-kia egiten duela eta, Ma-dridetik Oreja jauna bidali digute beste bi koartelekin batera, bata poliziarena (Aranbizkarran) eta bestea Guardia Civilena (Sanso-mendin). Hau bizimodua! Hiriburua? Ez, eskerrikas-ko.

Solidaridad Alavesa

Ez da denbora asko «Solidaridad Alavesa» de-lako taldea eraiki zela, tal-

de honen ideologia bi hi-tzetan azaldu daiteke: Ara-ba Baskongadasetik atera-tzea; Araba forala sortzea. Antza handia dauka Nafa-rrokoarekin, han bere diputazioa dute eta ondo (?) konpontzen dira, he-men ere independente egon nahi dute.

Talde honen eta beste batzuen lanaz Gasteizen (Arabak?) sentimendu an-ti-vascoa sortzen ari da; gobernoaren kontrako sentimendua gero eta han-diagoa da, baina tamalez ez da gobernoa alderdi ba-tekin erlazionatzen baizik eta gipuzkoar eta bizkaita-rrekin (invasiones de viz-cainos y guipuzcoanos). Hemen gertatzen denaren erredun PNV da, baina

Gevara eta hauek ez, or-duan bizkaitar eta gipuz-koarrak, eta honela oro-korki hartuta gipuzkoa-rrok eta bizkaitarrok dira erredun (kontutan hartu Gevara eta bere alderdia-ren arteko iskanbilak).

Lan hau egitea pentsatu nuela eta, klasean piska bat komentatzen berehala ateratzen ziren batzu gober-noaren politika kritika-tzen, eta aitortu beharra dagoena zera da: egun eus-kal gobernoak edo PNVa (nahi duzen bezala) dela Arabako eskubiaren la-guntzailea; Araban esku-bia (AP) indarturik ateratzen ari dela gobernoaren politika honekin; eta Gas-teiztarrok aski asperturik gaudela hainbeste kentzea-rekin ezer eman gabe. Lan hau ez da haserre une bate-tan egin, nire asmo baka-rra Gasteizen dagoen giroa azaltzea edo kaleratzea be-hintzat izan da.

Irtenbidea?

Gobernoaren eskutan. Berak ikusiko du Gasteiz-ko herriari kendu diona, zor diona, nola ordaindu; dena den, gauza bat argi dago, deus egiten ez badu, honela jarraitzen badu, orain zenbait urte zegoen sentimendua, orain berpiz-ten ari dena, gero ta indar-tsuago egingen dela; eta or-duan honako pintaketak ikusten jarraituko dugu: **ALCEMONOS EN DE-FENSA DE ALAVA CONTRA VIZCAINOS Y GUIPUZCOANOS.**

X.E.

ESZENATOKIETAN, ESZENATOKIETARA IGOTZEKO PREST ETA PRESTATZEN

Antzerkiaren mundu tenebratsu eta liluragarrian saltsa bizitutzen ari dela dirudi, paisaje grisa koloreztatzen, zaletasunaren masa amorfoa gorputzen. Gauden tokitik etorkizunerantz begiratzu gero, zenbait proiekturen usaina antzeman daiteke.

Ez bait da zaletasuna nola hala errautes artean itzal dezaketen zerbait. Antzerkia egiten da; egiteko saioak egiten dira behintzat. Hain zuzen une honetantxe badabil norbait eszenatokiren batetan pinitoak egiten, (izerdia botatzen, nahiz eta izerdi horrek ez dion jateko askorik emango, gehientsuenetan batere).

DEBATIK «GOAZ» «GERNIKA»ra

Orain dela bi astetako ARGIA argitaratzekoan, tintontzian geratu zitzaigun asuntza da hau. GOAZ debatar antzerki taldeak, 1974. urtean Toribio Alzaga saria irabazi zuen Luis Haranburu Alunaren «Gernika» ipini du taulatuaren gainean. Zentsura arazoengatik ez da orain arte antzeztua izan. Deban bertan ospatu ziren Euskal Antzerki Egun batzuren baitan estreinatu zuten iazko abenduaren 5ean; geroztik Santo Tomas egunean Donostiako Antzoki Zaharrean ere eskeinia dute. Obraren zuzendaritza taldearen ardurapean joan da. Hauek dira aktoreak: Josu Iriondo, Inazio Larramendi, Alberto Gorritiberea, Begoña Mendizabal, Nekane Salegi eta Kepa Eleizgarai.

OTSAILEAN ESTRENOAK 2, KURTSILOAK 1

Estrenoak, Kolektibo KARRAKAren «Historia del Soldado» eta Basauriko Antzerki Eskolaren (B.A.E.) baitan sorturiko LA TARIMA antzerki talde profesionalaren «Payasos de Circo» dira; kurtsiloa, B.A.E.k berak antolaturikoa.

Azken hau hartuko dugu abiapuntutzat. Otsailko lehenean hasi eta hilaren 27a bitarte iraungo du; beraz, jadanik hasia dago eta matrikulatzeko epea amaiturik. (Dena dela ikasle kopurua mugatua zegoen).

LA TARIMAK haurrentzako montaiarekin egin du profesional munduan lehen inkurtsioa. «Payasos de Circo» obrak pailaso klasikoari egiten

zaion omenaldia izan nahi du. Nahiz eta aurrez emenaldi batzu eskeini dituzten, estreinaldi «ofiziala» otsailean izango da. Hau duzue beraien zuzenbidea: LA TARIMA, Arizgoiti Enparantza 3 (lonja) - Basauri. Tlf: (94) 4157000.

Otsailaren 4ean eta Bilboko Carlton Teatroan KARRAKA kolektiboak Igor Stravinskyren «Historia del Soldado» obraren bigarren bertsioa estreinatu zuen. Hurrengoan egingo diogu obra honi hurbiltza kritiko bat.

Orain bi aste Euskal Herriko Antzerki taldeen zuzenbideak eman genituen; azken unean, inprentan sartzerakoan, KOLEKTIBO KARRAKAren zuzenbideak alde egin zuen pote batzu hartzera. Hemen daukazu alkoholaren eraginetik errekupeatua jadanik: Kolektibo KARRAKA, Muelle de la Merced 3 4. ez. Bilbo; tlf (94) 4157823.

(Beste erru bat ere egon zen, zuzenbideak ematean, gaztelerazko eta euskarazko kopiek poker bat jokatu zuten; gaztelerazko zuzenbide zerrendari tokatu zitzaion inprentako prentsan sartzea, hor konpon!)

«ORAIN» KASIK ORAIN ERE

ORAIN taldea ere dabil estrenaldi bezperatan. Orain gutxi haur saio bat aurkeztu zuten, «Kuluxkaka», eta ORAIN publiko helduari zuzentzen den lan batekin ari dira. Iparramerikar idazle baten lana, Arthur Kopitten «El día que las putas se pusieron a jugar al tenis», geure artean ORAINdik estreinatu ez dena.

Iparramerikar honen lan gutxi ikusi da, T.E.I. koek (Teatro Español Independiente) orain urte batzu «Papá, pobre papá» ipini zuten.

ORAINekoek muntatu duten obran sei gizaseme burges dira protagonistak, obraren mamia tenis klub batetan gertatzen da, sei bazkide giltzapeturik gertatzen dira «andere arraro» batzuk kluba asaltatzen dutenean.

Maribel Berasategik, taldeko zuzendariak, dienez goi-burgesiaren beherrakada adierazi nahi da eta ironiz jositako desarroiloa du. Zorí ona opa diegu!

INTXIXUREN «EMAKUMEEN ASANBLADA»

Ez dabilta makal INTXIKUkoak, oraindik, kartelean bi obra mantentzen dituztelarik ere, beste bat prestatzeari ekin diote: Aristofanesen «Emakumeen Asanblada» delakoa. Projektu hau oraintsu kimutu da, fruitua dastatzeko aukera noiz edukiko ziur ez badakigu ere Donostiako Euskal Jaietan, irailean, izango dela entzuna dugu; beraz badaukagu denbora frango aurrerantzean ere honi buruz hitzegiteko. (Orduan oraindik bizi bagara behintzat...)

(«Egin»en agertu zen berria dela eta, norbaitek ederki asko irabaziak ditu «Anaitasuna»koek eskeintzen dituzten Urrezko Asatalabelariak. Ai! Euripidesek burua altxatuko balu...)

MIKEL ANTZA
ENEKO OLASAGAS-
TI

JAUN ETA JABE LITERATUR TERROISMOA

Duela hilabete batzu (hilabete dezente, hobe esanda) SUSA-3 kaleratu zen, eta hori zela eta, elkarrizketa bat egin genuen taldekoekin, baita orrialde hauetan bertan argitaratu ere. Oraingoan ere, haiengana jo dugu berriro. Badakigu esango duzuela haiekiko preferentzia izugarria dela, baina guk esango dugu —egia aitortzekotan— interes ekonomikoak ere tartean direla, publizitatezko elkarrizketa hau egiteagatik salmentaren %25 ematen bait digute ARGIAko kazetarioi. Disimulorik gabe, bada.

ARGIA: Hasi baino lehen, kontutan izan ez dela gaurkoa hona zatozten lehen aldia; beraz, zerbait orijinala esan beharko duzue...

SUSA: Hori badakizu zure baitan dela. Kazetariaren galderen arauera-koak izaten dira erantzunak...

ARGIA: Bale, bale... Ea, bada... Haserarako, kexu bat. Duela egun batzu, egunkarietan irakurri genuen SUSA-4 delakoaren kaleratzea. Guregana, berriz, beranduago etorri zarete... Euskal prentsa zokoratu duzue nolabait...

SUSA: Beno, beno, normalea da, ezta? Ez da oso azkarra izan behar euskal prentsakoek duzuen oihartzun ezaz jabetzeko. Zuek eman dezakezen publizitatea ia hutsa da... Hori ikusteko ez da beste munduko bistarik behar... Gainera, begira zein puntutarraino gauden konbentziturik horretaz, «El Diario Vasco»ra ere bidali dugula gure propaganda (badaki-

zu, «diario vasco egi gutxi, gezur asko»).

ARGIA: Eta hori esan ondoren, zuen aipamenik ere aterako dugula espero al duzue?

SUSA: Zuen onerako horixe espero dugula... badakizue gugatik ez balitz ez zenuketela batere salduko.

MUNDUKO LITERATURZALE PORROKATUAK ORO, BILDU ZAITEZTE!!

ARGIA: Aldaketa bat antzematen da oraingoan. Jaio, EUTGen jaio zineten. Orain, berriz hortik kanpo zabiltzatela esan daiteke. Dibortzioaz hitzegin al daiteke? Puskatu al duzue jesuitekin zenuten ezkontza izkutu hori?

SUSA: Beno, gaiaen sartu aurretik esan behar dugu jesuitekin elkartu ginenean, ez ginela maitasunez elkartu. Beraiek guk

eduki genezakeen diruagatik hurbildu zitzaizkigun, eta gu, berriz, haiek Jainkoaren bakea eskaini ziezaguketela uste genuelako.

Baina batak nahiz besteak ongi ikusi dugu hori espejismo hutsa baino ez zela, eta gure separazioarako tramineak hasi ditugu.

ARGIA: Merkatua zabaldu duzue, beraz...

SUSA: Eta ez merkatu bakarrik. Iturriak ere zabaldu ditugu. Orain bazter guztietako literaturzale porrokatu guztiei egiten diegu garrasi gurean idatz dezaten. Lehen, bakarrik beren sosak gastatzeko jesuiten diru-kutxak aukeratzten zutenengana iristen ginen.

ARGIA: Baina orain ekipoa osatu duzue, ezta? Zuek diozuen bezala, «lopezufarterik gabe», baina ekipoa. Hori ez al da kanpotiko kolaborazioei bidea ixtea?

SUSA: Hurrengo elkarriktarako, hobetu presatatu galderak, a ze galdera txarrak egiten dituzun! Begira, ekipoa osatzearena funtzionamendurako besterik ez duzu: materialearen bilketa egiteko, aukeraketa, eta norbait espetxeratu behar izatekotan polizia bideak errazteko. Gure aldizkariak zerbait izan nahi badu, gazteon plazaratzeko toki merke baino ez miserable duzu...

txarra dela, erabat desegokia. Dena dela, esan behar dugu ARGIAan ateratzen duzuenarekin egin gurela behin froga eta are kazkarragoa izan zela. Kontsolatu egin ginen, ez pentsa...

ARGIA: Beno, aski da propaganda egiteaz. Zein akats arkituko zenioke tezuon «susakumetxo» horri?

SUSA: Beno, zaila da akatsik arkitzea, baina zerbait esatekotan paperarena aipatuko gure, hau da, kanutoak liatzeko oso

LITERATURA FRESKOA? ARRAINA BEZALAKOA

ARGIA: EGINen atera zenuten edo atera zizuten propagandan, honakoa irakurri genezakeen titulu gisa: «SUSA-4, literatura freskoa 50 pezetan». Bazirudien izoztutako arraina saltzeko propaganda. Zer esan behar duzue horretaz?

SUSA: Beno, eske badakizu, gauza bat argitu behar da horretarako. Joxantonio, EGINekoa (badakizu, J.A.A.), oso mutiko zintzoa da, eta orduan gurekin oso ongi portatzen da, ia zuek baino hobeto, eta titulareak asmatzeko ere irudimena lantzen saiatzen da. Eta zuri, arrainarena gogorarazten badizu, argian ARGIAko langile

miserableak gose zaretelako izan daiteke, eta ez beste zergatik.

ARGIA: Bestalde, badi-rudi zuek ez duzuela krisiaren ondorioz jasaten... oraingoan bulegoa ere baduzuela ematen du...

SUSA: Ez, ez pentsa. Hor ageri den etxea Iñakirena da. Dena dela, ongi apunta ezazu ahaztu baino lehen. Ea bada:

SUSA
General Jauregi, 3-1 ezk.
DONOSTIA

Ongi idatzi al duzu? Bale, ba hori Iñakiren etxea da, badakizu, hor egiten ditugu bilerak eta gainerakoak. Lanak ere horra bidal itzazue.

ARGIA: Egia al da borrokarik izan duzuela editorialea idazterakoan? Susmoak besterik ez dira...

SUSA: Ez, ez, badakizu editorialeak nola egiten diren. CIAk nahiz KGBk infiltratutako batek idatzi egiten ditu, eta gainerako guztiok, beste bat egiteko alperkeriaz, horrek idatzitakoari oneritzia ematen diogu. Zerbait nabarmen-tzekotan, zera esango nuke: «porrokatua» hitzaz egiten den interpretapena (hots, «porroa erretzen duen katua») aski eztabaidatua izan zela, gure baitan bi joera desberdin bait daude, porroarena eta anfetarena. Halere, hurrengo kongresurako utzi ditugubion ponentziak.

ABERATSAK IZANIK, ITXURAK GORDE BEHAR

ARGIA: Asunto aski ezaguna da Lipperheide familiarekin dituzuen lotura

estuak. Hain familia diruduneko seme-alabak izanez gero, nolaz hain presentazio pobrea?

SUSA: Guk inoiz ez diogu gure jatorri aristokratikoari ukorik egin. Baina hor ere estrategia kontua bada. Diruz aberatsak izanik (Eusko Jaurlaritza nahiz Foru Aldundi-koek ez dezatela hau irakur, arren), itxuraz pobre agertzea komeni zaigu, badakizu, piura eta gainerakoak zaindu behar. Zuk uste, zenbatek erosiko lukete SUSA garen aberastasun hori azalean bagenu. Gure ustez —eta honekin Krutwig kontrari izango dugu— txusma edo populatxora hurbiltzeak ez du nekerik ematen, eta horrek saltzea esan nahi badu, gu beti prest.

ARGIA: Egia al da —apika zurrumurrua beste-rik ez da izango— Jaurlari-tzak Euskal Herriko literatura aldizkari ofizial bezala izendatu nahi izan zaituzte-la?

SUSA: Alde horretatik, zurrumurru guztiak gezurtzat jo beharra dago. Egia dena, eta hortik sor daiteke nahasketa, beste hau da: gure artean bi posibilitate aztertu ditugu etorkizunari begira. Bien helburua, literaturaren etorkizunik eza ikusita, irtenbide posibleak aurkeztea litzateke. Lehenaren bidez, euskara mailakatua agertzea proposatzen zen, argazkiak koloretan, paper kuxea, eta tartean Amatiño edo Txabarriren artikuluren bat. Garbi dago ho-

nekin lortu nahi dena HABERi konpetentzia egitea dela. Mahai gainean dago eztabaida.

ARGIA: Eta bigarren joerakoek zer proposatzen dute?

SUSA: Hauek bestaldekik jo dute. Hauen ustez bizitzaren oinarria kirola da, eta beraz kirolari buruzko literatura egitea litzateke heuen xedea. Hauek egin nahi duten konpetentzia DEMARI zuzendua dago argi eta garbi. Posibilitate hau ere mahai gainean dago.

ARGIA: Beno, kamarako gizonak adierazten digunez, denbora bukatzen ari zaigu... Ea, bada. Bukatze-ko zer edo zer esan ezazue, azkeneko bi minutu hauetan (Zerbait orijinala bederen, ea baten bat saltzea lortzen duzuen...).

SUSA: Tristeia da mehatxuekin bukatu behar izatea, baina egoera ere halakoxea da: treguara bultzatu gintuzten arrazoinak ez dute funtsik ia ia. Aurki beranduegi izango da negoziaketetarako. SUSA-4 hau abisu bat besterik ez da. Bukaerako ofentsiba izan daitekeenaren iragarle. Hamar duru gasta itzazue SUSA-4 erosten, eta zuen bekatu guztiak barakatuko zaizkizue. Hala bedi.

Susa-4

1982ko urtarila - 4 zenbakia - 50 pta.

- *Europar lehenengoz:*
BUKOWSKIren poemak
- *Joxe Azurmendi-rekin*
solasean
- *Hainbat poema eta ipuin*
- *Baita saioak eta kritika ere*



KANTAUTORE BATEN SINFONIA

ARGIA alean, Benito berari egindako elkarrizketa batean, egile berak ematen zigun Albur bikoitz honen berri, «EPIKOTASUNARI...»

ELKAR argitaletxearen bidez kaleratu zuen joan den urteko azaroaren bukaeran, Durangoko azokan aurkeztuz oker ez bagaude behintzat.

ZUBERO izeneko (bikoitza hau ere) argitaratu zuenetik, lau urte joan dira eta ez alperrik. Bainan sartu gaitezen gaian eta ALTABIZKAR izenez baliaturiko diskarekin hasiko gara.

LEHEN ALDEA

Lehen aldea jarri, eta ALTABIZKARKO KANTUA dago. Hogei minututik gora iraunten du honek. GARAY de MONGLAVE-LOUIS DUHALDER (egilearen informazioa) RONCES-VALLE Seko gudukari egindako testuan oinarritu da Benito Lertxundi. Testu horiek musikatu ditu. Zortzi bertsoz osaturik dago testoa. Oso sarrera liriko batez —organoa oinarritzat hartuz eta gaiten bikotea, bajo sordiana antzekoa erabiltzen ditu gure ustez— ematen dio lehen bertsoari sarrera; «OIU BAT ADITUA IZAN DA...» rekin hasten da, sarreratzat erabiltzen duen musika bigarren mailara pasatuz eta hitza aurreneko planora ekarri erreztatua bide-

dez. Bigarren bertsoa, hiru ahotsetan kantatzen du eta tenor eta bajoarena aski ahulak iruditu zaizkigu. Horrela eta oinarri musikal berberarekin hirugarren bertsoaren erdiraino iristen gara: «ZENBAT DIRA? HAURRA, KONTAITZAK ONGI». Honeraino gudaurreak deskribatzen dira. «HELDU DIRA...» eta Benitok erabilitako musikak, hori, deskribatu nahi duen hori, adieraztea lortu delakoan nago. Ondoren haurra hasten da etsaiak kontatzen. Hortarako haurrak ongi kontatzen, berriz ere organoa oinarritzat hartzen du Benitok eta tronpen bikoteaz osatzen du sarrera musikala. Salmo klasikoa da haurrarena egiten duen Olatz Zugastik kantatzen duena. Gero,

piano eta soinuaz Benitok laugarren bertsoaren zatitxo bat esaten du, ondoren «SALVE REGINA» antzeko musikaz Olatzekin batera bertsoa kantatzen duelarik. Boskarren bertsoa «Zer nahi zuten...» dioena kantatzeko Benitok uzten du aurrekoaren egitura eta beste batez baliatzen da. Halere, Olatzen ahotsa erabiltzen du, atzean jarriz eta bertso hau esatean, gure ustez, maisuki erabiltzen du tartekatutik kantua eta erreztatua, «ESKAPA, ESKAPA...» rekin lotu eta seigarren bertsoa bukatu arte.

«BADOAZI, BADOAZI...» zazpigarrena, hots metalikoaz hasten da, gero tronpekin jarraitzeko. Garrailearen kutsua, irabazi denarena. Berriz ere orga-

noa tronpekin batera (ZENBAT DIRAren antzean) erabiltzen da Olatzen zatia bideratzeko. Egia esan mementu batez Llach-en «Campanades a morts» en zati bat ekarri digu gogora. Azkeneko bertsoa, Olatzek aurrekoa kantatzeko erabilitako doinua, tronpa eta organoaz jotzen da eta fondotzat hartzen du Benitok erreztatua egiteko. Bertso honen azken zatia, aurreko diskan («Zuberoa») erabilitako azpiégitura oinarritzat hartu eta kantatu egiten du, azkeneko esaldia («eta hezur horiek...») erreztatzen duelarik ahots desberdinak tartekatuz. Hots metalikoa tronpekin nahasiaz egindako musikaz ematen zaio bukaera «Altabizkarko kantua» izenekoari.

Orain artekoa, gure aldetik deskribapen soila izan da. Besterik ez. Baloraketan sartu gabe.

KANTAGILE BATEN SINFONIA

Hau izan da gure ustez, Benitok orain arte egin duen lanik serioena. Artista guztiek dute, obra handiren bat egiteko grina, gogo. Eta horrelakoren bat egiten denean, ikusten da egilearen neurria. Benito, ez da musikaria, hobeto esanda, ez du musikaren matematika menderatzen. Intuizioz jokatzeko du. Garbi dago kantaria dela eta bide horretan hezia dela. Elizetako koroetan hezitakoa hain zuzen. Bestalde, kantagileen mundura heziketa horrekin murgildutakoa da, eta album hau horren fruitua delakoan gaude. Aurreko albumarekin guztiz loturik dago oraingo hau, baina ausardia handiagoz jokatu du orain Benitok. Heldutasunaren arazoa. Berak

maite duen musikaz esan du esan nahi zuena. «Zuberoa» izenekoan, ez zuen orain bezala gregorianoa erabili, nahiz eta hau ez izan egia osoa. Ez dut uste Francisco de Gascuek esandakoaren ondorioa denik, ez, baizik eta estetiko Benitok gregorianoa maite du, eta kapable sentitu da hori erabiltzeko, beldurrik gabe.

Testoaren osotasuna puskatu eta aztertu egin du, beregandik pasarazi, gero ondorioz zati bakoitzaren nortasuna errespetatu baino adierazten saiatu da, berak dauzkan harma musikalekin. Elizan eta koroetan ikasitakoak, gero musika herrikoia eta kantautoreen soiltasunaz montatu du bere sinfonia pertsonala. Kanta zaharrak («Oi, Ama Euskalerrri») kantatzerakoan aipaturiko bere formazio musikala nabari zaio. Erdi Haroko musika, polifonia eta hirurogeitako hamarkadan bereziki erabiltzen ziren eta berari pertsonalki

gustatzen zaizkion tendentzia musikalak bereganatu eta horietaz baliatu da bereziki. Ez du inor engainatu horretan behintzat.

Benitoren, beste zer baiten bila doanak, jai du. Bere heziketa musikala azkenerraino baliatzen jakin du, eta ez da gutxi. Erabili dituen armoniak, sinpleak izanik, aberatsak dira era berean, eta testoei maizki uztartuak. Testo horren irakurketa pertsonala adierazi digu, artifizialkeria eta teorizaziokeriak aparte utziaz. Berea egin du zeukanarekin eta kito.

BIGARREN ALDEA

«Orreaga», Iratzederen bost bertsoarekin hasten da alde hau. Aurreko albumean «Bailearen bertsoak» kantatu zituen eran kantatzen ditu hauek ere. Kitarra soilik erabiltzen du hasieran, gero gorabide batetik bi ahots, bibolina eta ez gaude ziur baina biola ere erabiltzen duela uste dugu.

«Beotibar» izeneko ere, antzean kantatzen du, baina halere badu honek bretoi kutsu nabarmena, batez ere bukaeran. Gwendal, Alan Stivell, eta antzekoek berreskuratutako dantza herrikoien musika nabaria da, bukaeran bereziki.

«Matalaz»en herentzia kantatzen digu segidan. Hasieran, «Zuberoa» gaia- ren musika erabiltzen du, eta uste dugu oso intentzio nabarmenarekin gainera, zuberotar gai baten aurrean gaudela adierazteko hain zuzen. Ez dugu uste kasualitate denik, zeren gero kantatzen erabiliko den doinua oso bestelakoa bait da. Kanta honen musika oso erraza eta erabilgarria da, baina entzunez gero ikasten den horietakoa. Gure juergetan asko erabiliko den kanta dela iruditzen zaigu, bi ahots errazetan botea bait dago eta kantatzeko egokia da oso. Halere, testo honi bukaeran jatorrizko hitz batzu falta zaizkio.

«Muñagorriren bertsoak», karlistadari buruzko bertsoak ditugu. Zortziko txiki klasikoan dau- de, eta oso era sinplean kantaturik. Kitarraren erabilkera aipatuko genuke bereziki. Soinua, flauta, bibolina... ere erabiltzen dira bertso bat hurrengoarekin lotura gisa edo.

ITZALTZUKO BARDOA

Bigarren diska hau, ez da anaiaren mailakoa. Baina kantaz kanta ikusiko dugu hobekien. «Orreaga-ko gatazka» J. A. Irigarai- ren testoa errezitatu egiten du Benitok fondotzat bibolinaz eginiko melodia erabiltzen duelarik. Badu hil doinu klasikoan antza,



egitura eta erritmoari dagokienez. Joxe Antonio Artze gogorazten digu Benitok testoa botatzen digunean. «Itzaltzuko bardoa» izeneko Benitoren beraren testo batetan oinarriturik dago. Aurreko testoa ere erabat bukatu gabe (behintzat horrela dirudi) sartzen da Benito honekin. Hiru ahotsetan kantaturik dago, ahotsak soilik, eta honetan ere bajoa eta tenorearen ahulezia nabari da. Jakina, Benito oso errejistro txikiko kantaria dugu eta baritonoa dela esango genuke; horregatik, ahul samarra gelditzen da bere ahotsa ez doakion tonan kantatzen duelarik. Halere, orokorki hartuta ongi menderatzen du arazoa. Kanta luze honetan

ere, kitarra, bibolinen bikotea, pianoa etabar gorabidean erabiliak daude, lortu nahi den giroa aberastuz, ongi tartekaturik bait daude.

Bukaeran, pianoaren sarrerez «Txori kanta...» ahotsetan kantatzen da, erritmoa eta egitura musikala aldatuz. Lau ahots erabiltzen direla iruditzen zaigu baina bajoak tenorearen zortzigarrena egiten du. Hala dirudi behintzat. «Atzo ttunttun, gaur ere ttunttun» kantaren antzekoa da bukaera hau.

«Oi, Ama Euskalerrri» Etxahun Iruriren kantaz ematen zaio bukaera alde honi. Kitarra eta aho soinuaz egiten du Benitok sarrera. Errepika bi ahotsetan (bakoitza bi aldiz gra-

baturik) kantatzen eta «Matalaz» en kantan bezalaxe oso era simple baina egokiaz. Bigarren kopian bibolina erabiltzen da ko-roetako tenorearen lekua bete dadin. Bibolinen erabilkera honek ere, Benitoren heziketa musikala adierazten du. Kantagile gehienek erabiltzen duten eran erabilia bait da.

BIGARREN ALDEA

«Egunsentiko ametsetan» izeneko zati instrumentalarekin hasten da. Egia esan ez zaigu... bueno erregali bat egiterakoan erosten diren kaxa ttipi horiek ireki eta entzuten den musikaren aurrean gaude-la dirudi.

«Urrundik heldu naiz», Urbeltzen testoa, «Arra-

tsalde lizuna» eta «Nire herriko neskatxa maite» dira gure eritzian dauden gai ahulenak eta pobreenak. Aurrekoa entzun eta kosta egiten da hau entzutea. Hirurogeigarren hamarkadan entzuten ziren kanta komertzialen usain handia dute, beharbada gero jende aurreko saioetan eskatuena izango dira, baina hori beste arazoa da. Aurreko albumean ere bazen jenero honetarik zerbait, eta ondo funtzionatu du. Beraz, hori beste asuntza denez bere horretan uzten dugu. Azkenean erdia baino gehiago esan gabe doa baina hemen paperak agintzen du.

XALBARDIN

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN-DEITURAK

helbidea

HERRIA

PROBINTZIA

KONTU HONETATIK KOBRA EZAZUE NIRE
HARPIDE-SARIA

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

ZENBAKIA

Sinadura:

ARGIA

k/Virgen del Carmen z/g

Ramonenea behea

Donostia-12 T: 283399

«SIETE CALLES»: BETIKOA

«Siete calles» izeneko filmea Donostiako azken Zinemaldian aurkeztu zen «Egile berriak» delako sailaren barnean, eta hori dela eta, Zinemaldiaren aldirikarik honako atera dezakegu: «Javier Rebollo eta Juan Ortuoste bilbotarrak dira, eta beren lehen luzemetraia den «Siete calles» filmearekin Donostiako XXIX. Zinemaldira aurkezten dira».

Honela jarraitzen da georago aldirikari bera: «Rebollo eta Ortuoste bikotea, aspaldixotik dabilta sartuak zinemaren mundutxo honetan, eta «Lan Zinema» izena duen beren produktora baten bidez, publizitatezko espot pilo bat eta zenbait laburmetraia filmatu dituzte. Dakiten guztia autodidaktismoaren bitartez ikasi dute, beren aldetik borrokatuz, eta iritsi duten ondorioaz aski gustora ageri dira, nahiko ongi gelditu zaizela pentsatzen dute eta. Erabat Bilbon Filmatua dagoela kontutan hartuz, esango dugu egileen ustez hiriak pertsonaien jokaera markatu eta eragiten dituen elementuaren funtzioa jokatzen duela. Bilbo, eta hau ere egileen ustez, ahalmen estetiko handiak dituen hiri da eta arras ongi erreflexatzen du filmearen pisu hiritarra».



FALTAN ETA SOBERAN

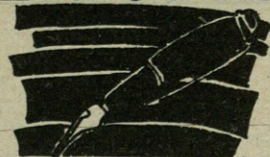
Zezenak nolakoak diren plazan ikusten dela alde aurretik onartuta, hemen bertan esango dut «Siete calles» filmeak oinarriko hiru gauza desiratzen dituela baina motz gelditzen da: irudimena, teknika eta girotzea. Are eta oinarrikoagoak. Euskal Herrian behar dugun zinema egin nahi bada. Agian pentsa daiteke Rebollok

eta Ortuostek aurkezten diguten istorio «**orijinala**» jipoitu gabe pasa daitekeela, baina ez da hain erraza. Publizitatea eta laburmetraiak egin dituzten guztiek bezalaxe (nola ez!), argumenduaren hari erdian zinegile batzu sartzen dizkigute, jakina, zokoratuei buruzko dokumentale bat egin nahi duten zinemazale batzu. Nire ustez, badugu garaia konprenitzeko kamera beti filmetik kanpo dagoela (artezko obra ba-

tzutan ezik), eta alde horretatik saiatu behar dugu. Garbi izan behar dugu ikuslea dela kameraren jabe sentitu behar duena, eta horretan datza bere benetako protagonismoa. Irudimena eta soiltasuna behar ordea. Era berean, eta oraindik soberan daudenak aipatzera iritsi ez garela, esan behar dugu kondatzen diguten istorioa, ezaguna eta berrepikatua izan ezezik, gaizki kondatua dagoela eta bere pertsonaiek, hari finez loturik egon ordez soka lodiz lotutako marionetak dirudite. Girotzea eta Euskadiko hiri bat aukeratu beharrari buruz —are gehiago Bilbo baldin bada—, guztiz bihotzetik esango dut: «**Siete calles**» munduko beste edozein hiritan eginda izan zitekeen.

Soberan dagoena: txaloak eta laudariozko zenbait kritika (edo komentario). Hauen ustez, «**Siete calles**» kalitatezko produktua litzateke. Nik, egia esan, ondorengoa pentsatzen dut: «**Siete calles**» filmea hemengoa izan beharrean beste edozein nazionalitatetako balitz, publiko txistuka hasiko litzateke, eta Euskal Herriko lumek lur jota utziko lukete.

Koldo San Julian



Aurreko alea jadanik inprimategian sartua zelarik iritsi zaigu Tomas Agirre irakurlearen gutun hau. Hemen daukazu. Gure eztabaidak euskal prentsan agertzeko garaia bait da.

nire jakin minak argituko ote ditzakidate? edo...

Atzo larunbata, Urtarrilaren 30an, Loiola Irratiko zuzendaria den Inazio Arregi jauna eta bere irratiko laguntzaileekin: Beasaingo Udaletxean eta bertako Udalgizonekin eta aurrez egindako zenbait herritarren galdera eta eritziekin, —nireak barne— Udaletxetako asteroko irratsaioa egin zen.

Eta hura zerbait gehixeago argitu nahirik edo, —nireetatik ezer gutxi argitu bait zizkidaten— «ARGIA»ren bidez, nik azaldutako galdera eta eritzien birrazalpena egitera noakizue. Eta baita ere, parte hartzaileek eman zidaten erantzunen berri.

Lehenik, esan behar dut, alegia, kontseilari edo kontzejal batek egin zuen galdera: ea, zer asmoz egina ote zegoen irratsaio hau, e.a. Eta Inazio Arregi jaunak beste batzuen artean, honako hau esan zuen:

— Alegia, herritar asko Udaletxeko plenoetara joaten omen garena, eta guk herritarrok, kontuan izanik hor ahotsik ez dugula, irratsaio honen bidez, herritarroei gure jakin minaren azalpen-aukera ematen zaigula. Nik oso-oso pozik entzun nuen hau.

Baina, Inazio Arregi jaunari esan behar diot, nire kasua kontuan harturik bederen, oso alderantziz atera zaidala nire esperientzia. Eta berehala, honen frogak azalduko ditut:

1. Hiru minutuko azalpena prestatua nuelarik, Inazio Arregi jaunak, minutu batetara mugatu zidan.

2. Mugaketa honengatik, nik egin nituen bederatzi galdera edo eritzi horiek, dirudienez ilun samar gelditu ziren. Adibidez: Inazio Arregik, bere ustetan hiru galdera eta eritzi bat edo azaltzen nituela esan zuen. Beasaingo Udaletxean zegoen bere laguntzaileak; berriz, Udalgizonei bi galdera egin zizkien. Eta Udalgizon hauek, berriz, esan liteke bat eta erdi erantzun zutela. Hona hemen, nire irratsaio honen esperientzi txioren galde-erantzunak:

«Beasaingo Udalgizonei

1. Herriko bideturutzetako seinaleak: batzuk erdaraz soilik daude. Beste batzuk erdaraz soil-soilik ipintzen ari zarete. Eta beste batzuk ez daude Euskaltzaindiak aholkatutako eran. Zer dela eta?

2. Kale izenak: noizko ikusi behar ditugu euskaraz soilik beste herrietan bezala?

3. Udaletxeko funtzionariak: euskaraz ikasten ari al dira? Ikasiko ote dute?

4. Aurreko Udalgizonek, herritarren helbidea, e.a. erdaraz jaso zituzten. Ez al duzue hauek euskaratzeko asmorik?

5. Bandoak, e.a., batzutan erdaraz

bakarrik egiten dira. Euskara itzultzaileengan bakarrik utzi behar ote dugu?

6. Bandoak bozgoragailuz, euskaraz bakarrik eman behar lirateke. Eta euskaraz eta erdaraz norma-paper bidez. Honela, euskara-bizkortu egingo litzateke.

7. Nik, Postetxeko, Telefonikako, e.a., bideak euskaraz soilik ipiniak ditut. Zergatik Udaletxeak ez bultatu herritarrei hori egitera?

8. Nortasun Agiri Nazionala, euskaraz egin al dezakegu?

9. Zuentzat euskarak hizkuntza nazionala izan behar al du? Nola eta noizko?»

Hona hemen orain nire galdera eta eritziei, Inazio Arregi zuzendariak egindakoak edo esanak:

«Ongi da, beraz, hemen uste dut, hiru galdera daudela.

Batetik, kale izenak. Bestetik, ia bada, funtzionarioak euskaraz ikasten ari ote diren ala ez.

Hirugarren, bandoak: hoiek ere ia euskaraz emango ote diran.

Bestalde, bere iritzi bat ere ematen du. Alegia, bere iritzi gauza hauek euskaraz hutsean beharko liratekeela izan. Eta gero berriz, paperak, e.a., hoiek idatziriko gauzak, hoiek euskaraz eta erdaraz. Hau azken bezela, iritzi bat da. Baina, dena den, zuek erantzun beharko duzute Beasaingo Udaletxetik. Aurrera.»

Hona hemen orain, 2. galderari Jesus M.^a Korta kontseilari edo kontzejalak emandako erantzuna:

«Bai, galder horren kontestazioa da: momento hontan dauzkou kale guztin izenak kanbiatuta eta dauzku ia fabrika inprimitzen eta pentsatzen degu, aurtengo udaberri hontan jarrita egongo diela; Beasaingo kale guztik euskaraz bakarrik. Bakarrik euskaraz.»

Hona hemen orain, 3. galderari Elias Arrese Kontseilariaren erantzuna:

«Bueno, bertako langileak berriz euskaraz ikasten ari diran edo ez? Bai, ikasten ari dire eta egunero-egunero ordubeteko ekintza bat dauke euskaraz ikasten. Erdie Udaletxeak ordaindua eta beste erdie heran kontu izanik».

Beno, hemen argi eta garbi ikusten da: kale izenen galdera zehazki erantzun gelditzen dela. Baina, Udaletxeko funtzionarienez esaten da: baietz euskaraz ikasten ari direla. Baina, galdera hau bikoitza zenez, hau da: ikasiko ote dute? —naren erantzuna falta da. Hau bait dugu garrantzitsua, hain zuzen.

Erantzun hain txiropa jaso nuenez gero, berehala deitu nuen Loiolako Irratira eta esan zidaten: oraindik galdera asko zeudela erantzuteko eta nireari ez ziotela erantzungo.

Nire esperientzia zera da: Udaletxeko plenoetan EUSKARA gaiak ez direla azaltzen eta Loiola Irratiko saio berezietan ere antzera gertatzen dela. Zergatik ote da? EUSKARA arloa lantzeko gogo sendorik ba ote dago Beasaingo Udaletxean eta Loiolako Irratiko zuzendariengan? Zer dela eta bederatzi galdera edo eritzi eman eta, galdera terdi erantzun eta besteak utzirik lasai-lasai beste gai baten bila joatea? Nik, ezin dut ulertu, bederen. Eta zuek zer diozue?

Honaino, irratsaioak emandakoa da. Baina, beste galdera batzu baztertu beharra izan nuen, goian aipatu dudan minutu batetako muga nuelako. Eta hemen mugarik ez dudanez gero, bat azaldu behar dut garrantzi handikoa delako, hain zuzen.

Galdera, hau da:

EUSKO JAURLARITZA-ko OSASUNKETA ETA GIZARTE SEGURANTZA SAILA-tik, Beasaingo Udaletxean jaso zen, Ikastolan eta beste ikastetxeetan zabaltzeko inkesta bat, erdaraz hutsean; bertan dabilzan ikasle talde batzuek aztertzeke. Beasaingo Udalgizonek dirudienez bai lasai asko zabaldu ere. Egun, onartu behar ote litzateke EUSKO JAURLARITZA-tik erdaraz hutsezko paperik? Exenplu hori jasotzen dute gure seme-alabek. Horrelako zerbait ere egina dute lehendik Beasaingo Udalgizonek. Noiz arte egon behar ote dugu lozorroan?

Beno, amaitzera noa, baina, hau azpimarratu nahi dut, alegia, Udaletxeko plenoetan eta ez eta ere Loiolako irratiko atzoko irratsaioan ez direla argitu euskararenganako nire jakin minak. Denbora edo ez dakit ze aitzaki dela bide. Loiola Irratiko zuzendaria zaren Inazio Arregi jauna eta Beasaingo Udalgizonek: gonbidatzen zaituztet niri erantzuna eman diezadazuen idatziz. Nire jakin minak argituko ote ditzakidazue? Edo..

Hala bada: aurrez eskerrik asko.

Tomas Agirre
Beasain 1982ko Urtarrilaren 31an

BERTSOAK

Iragan astean Mugartegiren omenaldiko zenbait bertso argitaratu genuen, Enbeita zaharrarena eta Lopategirenak. Hemen doazkizue gaur beste batzuk. Agirrek, Amurizak eta Jon Enbeita jarriak, bakoitzak bere gaiari. On egin!

AGIRRE

GAIA: Taberna batean bertsotan ari zarela andaluz bat inguratu eta zure bertsoekin kokoteraino dagoela esan eta «sevilan» kantatzen hasi zaizu.

Hire moduko prenda asko dek
moteil belarri motxetan
neure hizkuntzan hitzegiteko
egongo ote nauk lotsetan
ai ai eginaz hasitze al haiz
holako oiho hotsetan
ai ai benetan esan beharko dek
nik jotzen bahaut hortzetan.
Figura ederran azaldu hintzan
heu sortutako lurretik
nahiko ogirik ez huen jango
honuntz etorri aurretik
azaitunaren kolore hura
pixkat joan zaik muturretik
bainan odola lengua daukak
osatutze haiz txarretik.
Ona izan balitz ez huan ez hik
utziko Andaluzirik
esan liteke lur honi esker
erten dekela bizirik
halaz eta guztiz gure onikan
hago ezin ikusirik
nahiago nian erne ez balitz
hire aitaren hazirik.

AMURIZA

GAIA: HIL ALA BIZI (Bere lan baten izenburua)

Zuen txalo hoién alde
nik nahi nizueke galde
nola gintezken jaio ta gero
biziaren jabe
hil ala bizi hor gaude
eta gogorra bada ere

Euskal Herriak ez du bizirik
norbaitzuk hil gabe
Euskal Herriak ez du bizirik
norbaitzuk hil gabe.
Egiten dugu garraisi

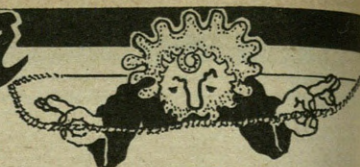
nahi dugu argia ikusi
etsaiak gogor badatoz ere
ez goaz ihesi
herri zahar hau dedin bizi
hiltzea baitu merezi
gertu dagonak altxa eskua
eta neuk lehenbizi
gertu dagonak altxa eskua
eta neuk lehenbizi.

JON ENBEITA

GAIA: Zu zeure egoera alda nahirik
gose greban zauden mutila
zara.

Ogitik ez da bakarrik lortzen
gizonaren ondasuna
sabel aseak ez du ekarten
bihotzaren poztasuna
horra zergatik nik hartu dedan
grebaren astuntasuna
nere gosetik sendotu dedin
herriaren osasuna
herriaren osasuna.
Arrazoiekin eskatu nuen
herriaren justizia
baina alferrik sakona baitzen
gorrotoaren hasia
eguneroko burrukan behar
eman daukagun guztia
herria bizi dedila diot
eskaintzen nere bizia
eskaintzen nere bizia.
Greba honetan ez da bakarra
nere egoera larria
abertzalea ikusi nahi dut
besoa goruntz jarria
greba honekin berpiztu nahi det
nere euskaldun herria
barriro aske izan dezagun
Euskotarren aberria
Euskotarren aberria.





IRRASAIO MIRESGARRIAK

Gaua. Hiriko auzo erresidentzial honetako espaloiean itzal bat somatzen da farolen argipean. Mugimendu neurtu eta kronometratu batzuk. Alboko etxeetako argi gehienak itzaldurik daude. Iluntasuna nagusi.

Badaki zaila izango dela, agian frakasatu egingo duela eta honek ez

duela zerikusirik txikitan egiten zituzen joko haiekin, baina erabakia du eta ez da atzera itzuliko; bere ingurukoak baino gutxiago izango al da bada? Besteek ahal badute, berak ere lortu behar du.

Guzti hau pentsatzen duen bitartean, etxe-atarira hurbildu da. Ez dago zakurrik, eta jakin ahal izan duenez alarrik ere ez. Hala ere urduritasuna dagie bere urratsei. Lanera ogitartekoak eramateko erabiltzen duen poltsatik garfio ba-

ten antzeko zerbait atera du, soka batekin batera. Begirada azkarrak alde batetik bestera biak lotu bitartean. Bapateko mugimendu batek engantxatzen du garfioa bigarren pisuko pertsianan. Inor ez da ezer-taz konturatu. Mendigoizale trebe baten arintasunez igotzen da.

Etxe barruan dago. Lortu du. Hemendik aurrera ez diote burlarik egingo, ez dute ezer esaterik izango. Telebista piztu du. Partidoa ez da oraindik hasi.



TXORRABIDE PRENTSA AGENTZIA T.P.A. (GAZTEIZ)

Azken bolada honetan, Mitxelena eta UZEIren arteko «mano a mano»ak euskal publikoaren (publico/publiko) atentzio (atención/atentzio: ai, ai, ai,...) jaso baditu ere, azpi-azpian, isilka-misilka aurrera doan beste «mano a mano» bat ere badugu, hain zuzen ere AEK eta HABE (Maria)ren artekoa. Hortxe ditugu dejada (dejada/dejada: ai, ai, ai,...) bat ere egin nahi gabe binakako saiotan gogor ari direnak: gerriko urdinez J.J. Txabarri (gorbata barri) eta Amatiño (hemen hil artiño) HABE(M)ren aldetik eta gerriko

gorriz Julen Kaltzada (a ze bolada!) eta Beñi Agirre (non erori zire!).

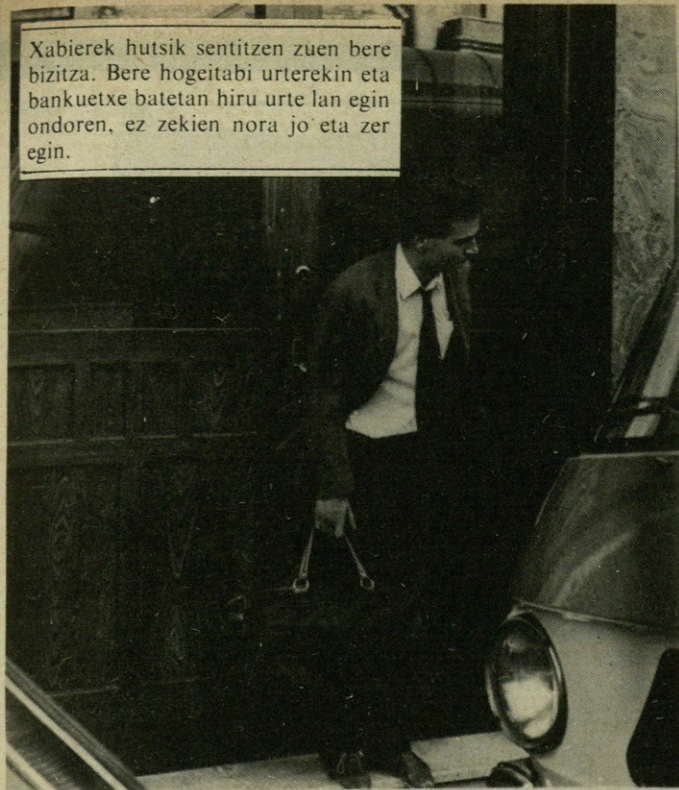
Aspaldi entzuna bagenuen ere, AEKkoek, partidua bere alde ez zela makurtzen ikusiaz, taktika (táctica/taktika: ai, ai, ai,...) berri bati eman nahi ziotela hasiera, harriturik gertatu gara eman duten urrats berriaz: futbol talde pirata bat antolatatu eta gainera, non eta Pragan.

AEK, KGBek finantziatzen duelaren susmoak gero ta ugariagoak dira, Jaruzelskik euskara AEKren euskaltegi izkutu batetan ikasi izanak areagotu egiten duelarik (nork

uste duzue bada idatzi zuela Korrika mezu eztabaidatsu hura?).

Badirudi AEKren futbol talde hau, datorren udan gure inguruan ospatuko diren mundialetan beste nazio baten izenaz agertuko dela, bide horretatik diru mordo bat ateratzeko asmoz. Azken batetan, garbi ari da gertatzen, AEK eta HABE(M)ren arteko eztabaida, Mitxelena (Michele-na/Mitxelena: Ah! fale!) eta Uzeiren artekoa bezala, Euskal-Herria, arma atomikoen probaleku izan dadin, KGB eta CIAk aurrera daramaten azpijoko bat besterik ez dela.

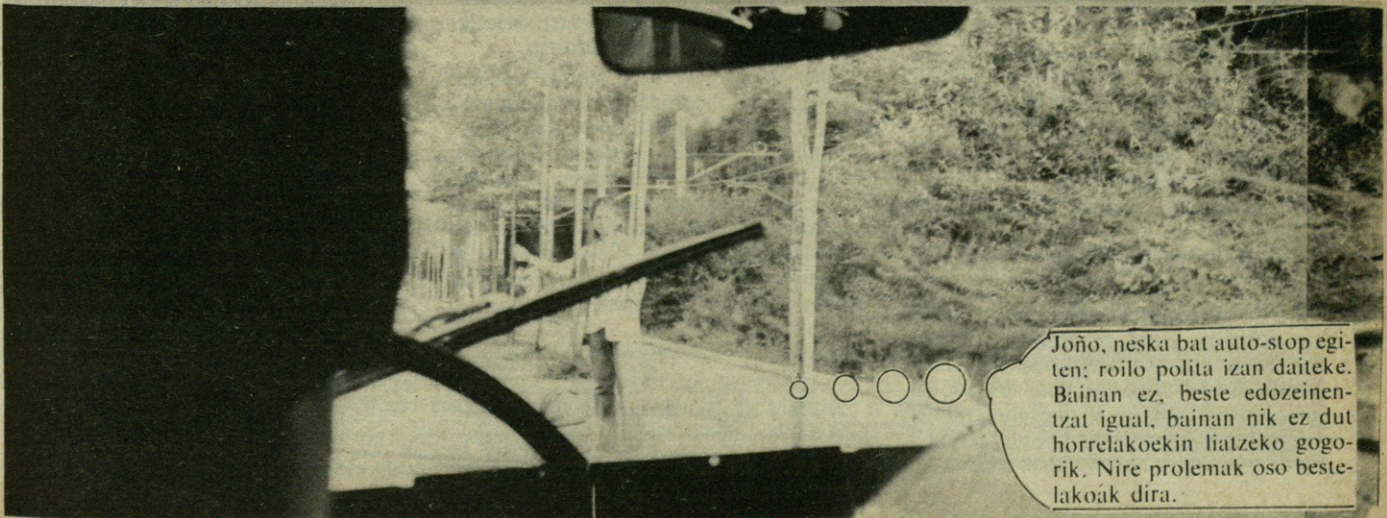
Xabierek hutsik sentitzen zuen bere bizitza. Bere hogeitabi urterekin eta bankuetxe batetan hiru urte lan egin ondoren, ez zekien nora jo' eta zer egin.



Automata baten antzera ireki zuen autoaren atea, auto horrek nora eramango ote zuen ere jakin gabe.



Beharbada abentura berriren bat biziz gero, zerbait aldatuko litzateke. Bere egoera egunoroko betikotasunaren ondorioa besterik ez zen agian. Emozio berrien bila dabilen adolezente bezala ikusi zuen bere burua.



Joño, neska bat auto-stop egingen; roilo polita izan daiteke. Baina ez, beste edozein entzat igual, baina nik ez dut horrelakoekin liatzeko gogorik. Nire prolemak oso bestelakoak dira.

ZUBEROAREN BESTE AURPEGI BAT

Zinez gauza bitxia baldin bada Euskaldun izatea, are gehiago Ziberotar izatea. Zeren Euskaldunen artean ere oso bitxiak gaitutze. Originalitate hori zerk egiten du? Arkaismoak, bazterkeriak eta Biarnoren influentziak duda gabe, baina beste zerbaitek ere agian. Beste zerbaite horren ikertzeraz entsaiatuko naiz laburki.

Historiaz eta geografiaz, mikrokosmo bat da Ziberoa. Ibar bat da, eta Estatu bat izan da (erdi-Estatu bat bederen): Erronkari ber denboran Nafarro guztia izan baltiz bezalaxe.

Ibar hertsia bat, Erronkari bezala, baina zabalagoa eta oro har aberatsagoa: ekonomia bat atxiki du eta hazi nolabait Ziberoak, Erronkarik berea galtzen zuelarik.

Politika mailan, Nafarroaren joera bereizkorrek ditu Ziberoak, eta ber problema plantatzen ditu ipar aldean, hala nola euskal departamenduari buruz. Baina hedadura gutiago du gisa guztiez, bistan dena.

* * *

Uterus bat da Ziberoa. Hortarik burua jalgitzen duen Ziberotar guti da. Zeren ibarra utzi behar dutenean ere, beren humontziak inguraturik badabiltza Ziberotar gehixenak. Eta Ziberoan egoiten direnak, herensugea bezala daude uterusaren atetik begira, inor sar ez dadien.

Ziberotar naizenaz, goratik aitor dieza-kezuet orok ixilean badakizuna: izigarria dela ziberotar txobinismoa, hertsia, itsua, minbera, gogorra, osoa. Hemendik bi normalitate dira munduan: Ziberotar izatea eta Frantzes izatea. Arrazakeriaren antza haundia du arrotzez dugun ikuspegiak, bereiziki Espainolei buruzkoak. Adibidez ikus bedi ETXAHUN xaharraren «Barkoxeko eliza» kantua:

«Alemanak beitera
Españuak bezala
Bere pekuen mendekus eta ürgüllü
gora
Zük erakusten dereiküzü hartarik zirela».

Ziberotar izatea da euskaldun izateko era normala. Gure zaharrek «Uskaldüna» deritzen zioten beren buruari. Behin batean, ez du hogei-ta-hamar urterik, lapurtar euskalzale bat bi ziberotar lagunekin joan zen Atarratzeko CONSTANTIN zenaren ikustera. Atean koxk-koxk egin

zuteneko, zehiak nagusiari: «Jauna, heben batüzü bi Uskaldün eta Manex bat!»

* * *

Ziberotarrek omen dugun tolerantzia, historiak inposatu digun errealitate sozial bat da, ez barnetik genuen sendimendu edo ikuspegi bat. Jeanne d'Albreten ganik datorkigu. Hamasei-garren mendean, jaun ikasien artean, Mauleko legegizonen artean protestantismoa sartu zuen tolerantziaren etsai gogorra zen Nafarroako erregina horrek. Baina jende xeheaz oso gaizki ikusiak ziren protestantak. Horien aurka gogor egin zuten MATALAZ-en gizonak, eta BULTANOBI pastorea uhaiztera botako zuten Mauleko zubitik, De Maytie apezpikuak ez baldin balie azken puntan aztaparretarik atera.

Berriki arte, jende xeheetan egon da ber joera unanimita, bereiziki ezkerreko minorien aurka. Orain bi zati berdinetan banaturik dago Ziberoa, baina horrek ez du tolerantziarik frogatzen: non nahi bezain gogorrek dira Chirac-tiarrak, eta hertsia beste batzuek.

* * *

«Ez da mitifikatu behar ziberotar «finezia». Ene ustez historiatic datorkigun zerbaite hau ere. Auzoan bizkont-herri gotor bat bagenuen: Biarno. Batzuetan kalte haundia egin digu horren indarrak. Hala nola hameka garren mendeko gerla luzeetan, Ziberoaz jabetu nahi zelarik Biarnoko bizkiondea. Eta berriz hamasei-garrenean, bi aldiz Ziberoan sartu zelarik Biarnoko protestanten gudalostea.

Baxe-Nabarra ez dute sekulan setiatu Lapurdik eta Ziberoak, Lapurdi ere geldirik utzi dute bere auzokoe, non ez zen berantea, Frantzesen gerletan. Ziberoak aldiz bizitzen eta mesfidatzen ikasi du goizik, gotorrangoari aurpegi ona eginez eta haren urratsak xorroko aztertuz: ezpiritzuko jiu-jitsu bat ikasi behar izan dute gure arbasoek. Eragin bat izan duke Biarnoko korteen kulturak ere.

* * *

Kultura mailan aberastu gara bestalde hein batean, denak elgarretaratuz Mauleko merkatu-forumean, bortuko bide ta

olen partzuergoan, pastoral eta dantzetan. Elgar ezagutzen dute Ziberotar gehixenak: lotura handia emaiten digu tribalismo horrek.

Iparreko beste probintzietan baino euskal kultura gehixago badaiteke agian Ziberoko jente xeheetan, ez har gatik jende ikasietan, ezen euskarari uko egin diote mende honetan Atarratzeta ta Mauleko jaun eta jauntto eta jaunskilek.

Ziberoko jaunkillotak
Oro dira frantximantak
Euskaldün haitiak halere frantzesezko espantoetan,
Erakutsi behar lükie euskaraz eta obretan.

(Musde Tiraz-en doinuian)

Kulturaren goi mailera ez da izan Ziberoko euskara, ez eta erdi mailera ere. Aldiz lapurtarrez, erdi maileko kultura rural bat ardietsi zen hamazazpigarren mendetik. Eta gaur erdi maileko kultura urbano bat lortzen da Bizkai-Gipuzkoan. Ziberoan ez da bat ez bestea ikusten.

* * *

Entzunen duzun ziberoera zabalena ez da bakarra, ez eta hoberena: Pettareko mintzaera motz hori (mendin, nin, ardik, jun, zide) zoritxarrez Basaburuan ere nagusitzen ari da gure belarrien bistan. Zoritxarrez diot, ezen jatorragoa, zait Basaburuko ziberoera, bere forma osoago eta noblekin (mendan, nian, ardiak, joan, zi(r)ade). Hau zen ziberotar idazleen ziberoera klasikoa (Pettarrekoak zirelarik ere, hala nola BELAPEYRE mauletarra, TARTAS Soroetara eta Guillaume EPPERRE (Altzürükütarra). Hau da ene ustez imitatu eta landu behar duguna, Batuan idazten ez dugunean.

* * *

Aholku bat. Ziberoaren bi eskualde ikusiko ditutze, denen bistan baitaude: batetik uhaizaren erreka (ürüpe(r)a), bestetik Basaburuko bortua. Ez ahantz hirugarrena: ibarraren bedera ertzetarik, Oihergin eta Urrustoin hasirik, Maidalea eta Sant'Antonira luzatzen diren bi mendiska lerroak. Hor daude Ziberoko leku ahantzienak, turistik gabeak, beren xokomoko izkutuekin

J.L. DAVANT-IRATZABAL



DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHAI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA



BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.



Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzeko dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoaren sarerik hedatuena

Egunez nahiz gauetz, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuska eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desenplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatueta 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloien bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoien Elkartea, Goienetxe eta Ribavellonoko Haur-udalekuak, Gazteen Elkartea, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.



**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**



GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA